

Primele cărți rabinice tipărite în România

Prima carte în domeniul halahiei scrisă de un rabin din România pare să fie cartea „Pnei Moșe” de rabinul Moșe ben Pinhas în trecut rabin la Focșani, și conține comentarii la primele 25 de paragrafe din Sulhan Aruh, cod Even-Ezer (al treilea cod din cele 4, tratează prescripțiile sale privind viața de familie). Autorul, „descendent al unor rabini sfinți, un hasid cu renume și coboritor al unor familii cu îndelungate tradiții”, era originar din Galizia, Val cu cunoscutul rabin din Brody, Efraim Zalman Margulies. Nu se poate preciza exact în ce ani a păstrorit rabinul Moșe comunitatea Focșani și când anume a părăsit-o plecând la Klevan, în Volinia. Foarte probabil că în anul 1811 (5571) nu mai era în România. (Prima problemă dezbătută la sfârșitul cărții sale „Pnei Moșe” se referă la un caz de aguna, al cărei soț a fost ucis în iarna anului 1810/11 lângă Mesricz. Dar este posibilă că a fost consultat clișiva ani după consumarea cazului. La Klevan a stat cam 10 ani, reîntorcându-se apoi în România, la Birlad.

Alinându-se vremelnic în localitatea Koreț, în anul 1816, pentru tipărirea cărții sale, autorul s-a ocupat și de tipărirea cărții vărului său amintit, „Tiv Ghitin”, despre ortografierea diferitelor nume în actele de divorț. Această carte a apărut la Koreț în anul 1818 (5579). Tipărirea propriei sale cărți suferind o întrerupere din lipsă de bani „chelulele tiparului fiind prea mari”. Rabinul Efraim Z. Margulies fiind un om înstărit, a cedat o parte din venitul realizat din dăruirea cărții sale pentru continuarea tipării cărții „Pnei Moșe”, a vărului său. Aceasta este explicația de ce cartea rabinului Moșe din Focșani a fost tipărită în două etape. În anul 1818 s-a tipărit până la fila 86, iar după terminarea tipării cărții „Tiv Ghitin” a continuat să tipărească până la fila 204. Tipărirea nu s-a terminat înainte de anul 1823. Într-un timp a fost difuzată prima fascicolă tipărită a cărții; de aceea exemplarele aflate în diferite biblioteci conțin numai 86 file.

Cartea „Pnei Moșe” în format mare a fost scrisă cu erudiție. Partea denumită „Mar'e hapanim” conține clarificări detaliate ale textelor din Sulhan Aruh, cuprinzând cele mai complicate legi talmudice, în special vastul paragraf 17, pe care se bazează întreaga problematică de hetar agunot, adică a permisiunii de recăsătorire a femeilor ale căror soți au dispărut fără urme, necesitând constatarea unei morți prezumtive.

Caracterizarea făcută de rabinul Margulies în recomandarea dată pentru tipărirea cărții, că „este o operă minunată pentru înțelegerea codului Even Ezer”, nu este o simplă frază de circumstanță. Rabinul Margulies amintește printre altele că autorul a fost elevul său în tinerete și i-a prezis încă de atunci un viitor strălucit „și m-am convins acum că nu m-am înșelat, închipuirile mele devenind realitate, căci a dus la bun sfârșit marea sa operă datorită minții agere și perseverenței sale”.

La sfârșitul cărții apar 7 response, toate legate de problema decesului prezumtiv, cele mai multe prezentând interes pentru viața din trecut a evreilor din România. Așa, de

exemplu, responsa Nr. 3 dezbate mărturia depusă în luna Kislev 5583 (1822) despre 3 evrei din Tg. Neamț asasiinați de niște tilhari; responsa Nr. 4 se referă la 2 evrei din Birlad uciși și ei de tilhari de drum mare; responsa Nr. 5 despre un evreu cărăuș din Huși; responsa a 6-a se referă la cazul unei femei din Odobești, al cărei soț a dispărut fără urmă; responsa Nr. 7 dezbate cazul unei văduve, fără copii, fiind îndoieli dacă fostul soț are sau nu un frate obligat la procedura denumită halitza, caz „care a stîrmit neînțelegere între rabini din București”. Numele acestor rabini sint indicate prin abreviere, Maharam și Maharah (Maharah fiind probabil o prescurtare a rabinului Haim din Focșani, fost în funcție rabinică la București, care a emis în anul 1834, la București, o decizie în litigiul între sefarzi și askenazim din Ploiești. Facsimilul deciziei a fost tipărit în 1906 în Istoricul Comunităților Culturii Israelit din Ploiești, p. 18). În ciuda vârstelor sale, cartea „Pnei Moșe” nu a găsit ecou în literatura halahică ulterioară.

În anul 1834 (5594) a fost ales ca rabin al comunității lași Josef Landau, fostul rabin al localității Litin. El a fost ales în urma inițiativei rabinului Israel din Rijn care vizitase pe atunci mai multe comunități din Moldova și Bucovina, înaintea stabilirii sale în Sadagura.

Rabinul Josef Landau, strănepotul rabinului Mendel din Bar, unul dintre discipolii lui Bal-Şem-Tov, s-a născut în jurul anului 1791 (5551). S-a căsătorit cu o fată din Berdicev, unde funcționa pe vremea aceea rabinul Levi Ithac, care l-a apropiat de hasidism. În timpul funcționării sale ca rabin la Litin, a făcut vizite dese rabinilor Avraham Iehosua Heşel din Apt și Israel din Rijn. Când rabinul din Rijn a decedat, la 3 Heşvan 5611 (1850), rabinul Josef Landau a tipărit un lung necrolog despre dascălul său „de care am fost aproape încă din tinerețe, incit din cauza marii mele dureri și tristeții nu sint în stare să deschid gura spre a rosti necrologul”. Acest necrolog de 28 file, înfățișează unele trăsături caracteristice ale ilustruului decedat. Așa, citim că „toată viața sa sfințită și ascetă era ascunsă mulțimii, din care cauză era foarte greu pentru mulți oameni, cu mult inferiori lui și nepricepuți în tainele învățaturii, să-l înțeleagă pe cel care era încă din naștere un om sfințit, ba chiar erau unii care i s-au opus”. Rabinul Josef Landau a decedat la Iași în ziua de 24 Heşvan 5614 (1853).

Deși încă din tinerețe adept convins al hasidismului, rabinul Landau s-a impus cu cartea sa halahică „Birhat Josef” (Lemberg 1869). Cartea cuprinde 225 response referitoare la viața de zi cu zi. Din păcate, majoritatea lor nu sint dateate, dar din numele solicitorilor și locul lor de baștină reiese că lucrarea e al celor 20 de ani de funcționare ca rabin al comunității Iași, dat fiind că aproape toate responsele sint adresate unor rabini din România. Pe lângă însemnătatea din punct de vedere al halahiei, cartea are o imensă valoare documentară pentru cunoașterea vieții multor comunități evreiești

(Continuare în pag. VIII-a)

Eminența Sa d. Șef rabin dr. MOSES ROSEN I-a primit pe d. senator A. RIBICOFF

În ziua de 10 iunie a.c. d. Abraham Ribikoff, membru al Senatului S.U.A., a făcut o vizită de curtoazie Eminenței Sale d-lui. Șef rabin dr. Moses Rosen. Oaspetele a fost însoțit de d-nii : Morris Amitay, asistent legislativ al senatorului și Roland Kuchel, de la Ambasada S.U.A. din București. Au fost de față membrii conducerii F.C.E.

Răspunzînd întrebărilor oaspetelui, Eminența Sa a înfățișat aspecte ale vieții obștei evreiești din România.

Intrevăderea a decurs într-o atmosferă cordială.

În seara zilei de vineri 11 iunie, senatorul A. Ribikoff împreună cu persoanele care-l însoțesc au asistat la serviciul religios de Kabalat Şabat de la templul coral. În cadrul predicii Eminența Sa d. Șef Rabin a adresat oaspetelui un călduros cuvînt de salut.

CULOAREA ÎN BIBLIE

Unii comentatori ai Scrierilor sfinte și-au pus întrebarea: au prețuit, oare, evreii din timpurile străvechi și descendenții lor rabinici, culorile? Acordînd un rol exagerat etimologiei, au fost cercetători care au dat un răspuns negativ la această întrebare. Într-adevăr numirile ebraice pentru culori sint puține și vagi. Trebuie oare să tragem de aici concluzia că fiii lui Israel au fost incapabili să se bucure de albastrul cerului pentru că nu a existat o denumire pentru această culoare? Deși vocabularul biblic nu are un adjectiv pentru albastru, în redarea legămîntului sinaitic, el este comparat cu safirul: „și sub picioarele Lui era ca un pod de strălucitoare safire” (Exodul 24, 10). Ieheskiel redă viziunea tronului divin cu cuvintele: „Iar pe bolta cerului, care era deasupra capetelor lor, era ceva care semăna cu safirul, era ceva ca un tron de împărat...” (Iehesk. 1,26).

Și Midraš-ul vorbește despre ciucurii albaștri pe care evreii îi aveau la veșmintele lor, — un albastru purpuriu de nuanță zămbilei — și care aminteau de cerul și de tronul divin. Culoarea albastră este considerată de toată lumea drept culoarea fidelității. Indienii, de pildă, spun despre un om ferm că este „neschimbător ca floarea de indigo”, dar în Biblie culoarea albastră este asociată cu ideea cerului albastru și aceasta cu ideea divinității venind din misteriosul sălaş al lumii nevăzute spre creaturile sale.

Ebraistul Franz Delitzsch analizînd cele patru culori din veșmintele preoților — roșu purpuriu, albastru purpuriu, roșu stacojii și alb, spune că albul este culoarea sfințit. Lumina este albă și D-zeu este alb. Imbrăcați în albul sfințeniei, preoții binecuvîntau poporul cu cuvintele: „Fie ca fața Domnului să strălucească în lumină deasupra voastră”. După Delitzsch, lumina înseamnă dragoste, după alții știință; astfel universitatea din Oxford are ca deviză primul verset din psalmul al 27-lea: „Dominus illuminatio mea” (Domnul este lumina mea). După alți comentatori, D-zeu este alții sursa științei cit și a dragostei. Albul reprezintă, deci, atât mintea cit și inima. Culoa-

rea stacojie pare să fie considerată de comentarii biblice drept opusă albului. Iehaihu vorbește despre păcate, care sint stacojii. Stacojiul este culoarea focului, deci a păcatului și a miniei”. Stacojiul și albul din veșmintele marelui preot, simbolizează că el este servitorul lui D-zeu, care este sfințit nu numai în dragostea sa, ci și în minia sa”. Cele două culori purpurii ale veșmintelor preoțești reprezintă maiestria, căci vopsitul era pe atunci costisitor și efectele sale mărețe. Roșul purpurii reprezintă „maiestatea lui D-zeu, din slavii”, iar albastrul-purpurii „maiestatea lui D-zeu, cel condescendent”. Culoarea purpurie luată în sine, produce o impresie de severitate, în timp ce albastru purpurii are un efect liniștitor. Pe cînd roșul-purpurii sugerează pe D-zeu-judecătorul, care cînd se încrunță de minie cerul devine negru, albastrul-purpurii îl sugerează pe D-zeul păcii care acoperă pămîntul cu bolta albastră a cerului, ca un cort al păcii.

Regulile de țiere rituală arată că legislații rabinice, stabilind criteriile după care carnea unui animal poate fi mîncată sau nu, dădeau o mare atenție culorilor. „În special culoarea plămînilor trebuie examinată cu atenție. Animalul sacrificat poate fi considerat sănătos dacă plămînilor este negru cu nuanțe albastre, sau verde ca prazul, sau roșu. Dar este necomestibil dacă este negru ca cerealea, galben ca gălbenușul de ou sau galben ca șofranul sau galben-roșcat cum e carnea crudă”.

În legătură cu prețuirea culorilor, trebuie menționată o teorie mult controversată și anume că popoarele primitive ar fi suferit de daltonism. După unele păreri autorizate, nu este vorba de o incapacitate de a deosebi culorile, ci doar de lipsa termenilor. Progresul culturii a adus doar o mai mare precizie în nomenclatură.

Sub influența coloritului biblic, Franz Delitzsch, pe care l-am menționat mai sus, a scris o carte de exegeză, pe care a intitulat-o „Iris”, „după culoarea curcubeului, după floarea ochiului și după partea minunată a ochiului care îi dă culoarea”.

VIZITA SCRIITORULUI ELIE WIESEL

Cu prilejul vizitei în România, cunoscutul scriitor Elie Wiesel și soția d-sale au fost și oaspeții comunității noastre.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen i-a salutată pe căldură pe oaspeții în cadrul unei reuniuni intime ce a avut loc în seara zilei de 6 iunie a.c. la restaurantul ritual al Federației. A doua zi, domnia sa i-a primit în cabinetul de lucru. Cu acest prilej, Eminența Sa a prezentat oaspeților pe conducătorii Federației Comunităților Evreiești și ai Comunității evreilor (M) din București, făcînd o expunere asupra activității obștei noa-

stre. Oaspeții au vizitat apoi instituțiile de cult, cultură și asistență ale Federației, exprimîndu-și admirația pentru realizările noastre.

La Sighet, orașul natal al lui Elie Wiesel, laureatul premiului Medicis a participat la turnarea unui film de către societatea americană N.B.C., consacrat vieții d-sale.

În ziua de vineri 11 iunie a.c., oaspetele, însoțit de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, a fost primit de către d. prof. Dumitru Doșaru, președintele Departamentului Cultor.

Maestrul Rubin

Pictorul Reuven Rubin este astăzi una dintre figurile reprezentative ale artei plastice contemporane. Publicul din numeroase țări îi cunoaște și-i admiră pinzele, iar specialiștii încearcă să descrie și să explice ceea ce formează inefabilul artei sale. Fără a ne încumeta să ne alăturăm acestui areopag al erudiților, ne permitem să afirmăm că izvoarele sensibilității artistului trebuie căutate în mediul natural și uman în care acesta a văzut lumina zilei și și-a trăit copilăria și adolescența. Căci Rubin este un fiu al pitoreștilor meleaguri moldovene, un fiu al Hir-lăului, țig ce a fost cândva mândră cetate de scaun.

Au trecut multe decenii de când maestrul Rubin a plecat din țingul natal. Alte imagini, alt colorit, alte peisaje au solicitat de atunci paleta artistului. El le-a simțit și le-a redat cu finețea ce-i este proprie; dar în tot ce a creat se simte statornic sensibilitatea, armonia, căldura plăurilor natale. Acest atașament nu ține de subconștientul artistului, ci se manifestă plenar, conștient în viața sa civică. Stabilite de mulți ani în Israel, pictorul Rubin s-a vădit în toate împrejurările un prieten sincer al României și al poporului român. El este președintele Ligii Israel-România, din care fac parte numeroase personalități de prestigiu.

Cu prilejul recente vizite a Eminenței Sale și a n-șef rabin dr. Moses Rosen în Israel, pictorul Rubin a oferit la locuința d-sale o recepție, încă o manifestare a atașamentului față de țara natală a acestui artist și om de mare și aleasă sensibilitate.

Masada, roman istoric

Romancierul american Ernst K. Gan a publicat o nouă carte, „Antagoniștii”, consacrată episodului istoric al asediului cetății antice Masada. O tragedie eroică ce s-a consumat cu aproape două mii de ani în urmă reînvie sub pana talentatului scriitor.

În anul 66 al erei noastre, pe când legiunile lui Vespasian înaintau asupra Ierusalimului, câteva sute de luptători, împreună cu familiile lor, s-au refugiat în interiorul cetății Masada, din apropiere de Marea Moartă. Ea fusese ridicată de regele Herodes, într-o poziție strategică favorabilă, pe un vîrf de munte, înconjurat de o parte de deșertul arzător iar de cealaltă parte de apele mării. Timp de opt ani cetatea a rămas inexpugnabilă. În anul 74 legiunea a X-a asediază Masada, contînd pe faptul că foamea și setea îi vor sili pe cei din cetate să capituleze.

Aici începe cartea romancierului american. Cu multă vigoare sînt prezentați protagoniștii dramei: generalul Flavius Silva, comandantul legiunii a X-a și Eliazar ben Yair, căpetenia celor 900 de luptători iudei asediați.

Substanța romanului o constituie descoperirile arheologice ce au încununat săpăturile efectuate timp de mai mulți ani consecutiv de către echipa de cercetători în frunte cu profesorul Ygal Yadin. După cum se știe, au fost scoase la lumină arme, vase, monede și alte obiecte ce au aparținut apărătorilor cetății, precum și un număr de schelete umane.

Desnodămîntul luptei este și el cunoscut. Epuizînd orice posibilitate de rezistență, luptătorii și-au ucis cu mîna lor femeile și copiii, apoi s-au sinucis pînă la unul, preferînd moartea robiei.

Premiile literare „Iacob Groper”

În Israel a avut loc solemnitatea decernării premiilor literare „Iacob Groper”.

Instituite prin voința postumă și grație fondurilor rămase de la poetul al cărui nume le poartă, premiile sînt menite să stimuleze și să răsplătească activitatea scriitorilor originari din România sau care se consacră studiului trecutului acestei colectivități. Ele se acordă pentru merite deosebite în domeniul creației literare, al istoriei sau istoriografiei literare. Decernarea se face de către un comitet în fruntea căruia se află d. Itzhak Korn, deputat, președintele organizației „Iahadut Olei Romania”, organizația evreilor originari din țară.

Anul acesta premiile „Iacob Groper” au fost atribuite scriitorului Shlomo Bickel (post mortem) și poetului Haim Rabinsohn.

La festivitatea decernării au participat personalități ale vieții publice, scriitori, poeți, artiști. Printre invitații de onoare s-au aflat d-na și d. Șef rabin dr. Moses Rosen.

Președintele comitetului de decernare, d. Itzhak Korn, a schițat, în cuvîntarea rostită,

Poetul Iacob Groper

Un eminent ebraist

Printre laureații din acest an ai Premiului național de literatură „Th Herzl” al Israelului se află și Dr. Ezra Fleischer. Distinsul literat, prieten și fostul nostru colaborator primește pentru a doua oară prestigiosul premiu. Prima dată i-a fost conferit ca o închinare a creației sale poetice iar acum, în semn de recunoaștere a valoroasei activități pe tărîmul cercetării literaturii ebraice medievale.

Dr. Ezra Fleischer este profesor la universitatea din Ierusalim unde, concomitent cu activitatea didactică, desfășoară o prodigioasă muncă științifică.

Redacția noastră adresează pe această cale omagiul său prietenesc și cordiale felicitări eminentului ebraist.

personalitatea lui Iacob Groper, arătînd că premiul ce-i poartă numele este un monument demn de omul și poetul de rară sensibilitate, una din figurile de seamă pe care le-a dat oștea evreiască din România. Au rostit, de asemenea, cuvîntări: prof. Dov Sadan, scriitorul Eliezer Frenkel, publicistul Mordehai Zanin, poetul C. A. Bartini.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a adresat salutul oștei evreiești din România, felicitînd călduros comitetul, în frunte cu d. Itzhak Korn, precum și pe laureatul din anul acesta.

Kassák Lajos

MARC CHAGALL

În depărtare
clinchet de sanie singuratică
plină de evrei care se refugiază.
Vîntul sufiaz, ninge
și Aiotputernicul
nu-și mișcă nici măcar spineana.

Dar tu îi vezi și-i plîngi
între cei patru pereți ai atelierului
și-ți este milă și de mirtoaga bătrînă
galopînd cu disperare prin viscol
din pintecul urît și negru
minzatul tocmai se pregătește să vie pe lume.

În alt loc
sub nemiloasele stele ale unui alt cer
amesteci acum culorile
și dincolo de satul mistuit de incendiu
șade singur rabinul sașiu
la git cu tales-ul alb-negru
și un țap bătrîn îl mingie
cu glas de vioară
zadarnic.

Și iarăși un evreu care și-a pierdut capul
zboară eliberat deasupra lui ca un balon.
Mama și puilul ei
sînt uniți ca ciulinul cu țepele lui
lor le cîntă din ghitara un cocoș caricatural
și totul plînge și totul cîntă
răsună un singur cîntec amar
cel despre viață și despre moarte.

Din marea ta îndurare trăiesc ei cu toții
în lumea imposibilă
în imaginile figurale imposibile
și totuși de neuitat
pentru pribegul care i-a întîlnit
pe o pînză pătrată de culoare
pe o hirtie mizgălită cu linii.

în românește de Aurel BUTEANU

Din volumul apărut recent în editura „Albatros”.

LA PORȚILE DE FIER

În aria de complexe lucrări întreprinse în vederea apropierei clipei finalizării marelui sistem hidroenergetic și de navigație Portile de Fier, au început operațiunile de adîncire a albiei Dunării în zona portului naval al ecluzei. În acest sector, albia fluviuului urmează să fie adîncită cu 1—4 metri pe o lungime de 2 km și o lățime de 270 metri. Șenilul navigabil care se creează aici prin dislocarea a 300 000 mc de stîncă, are rostul să creeze condiții adecvate navigării prin ecluză a vaselor cu pescaj de 3,5—4,5 metri.

SEZONUL ESTIVAL 1971

În stațiunea internațională Mamaia au sosit primele grupuri organizate din Anglia, R.F. a Germaniei și alte țări, spre a-și petrece vacanța pe litoralul românesc. Perla Mării Negre l-a întâmpinat pe oaspeți cu un spor de frumusețe și confort. Marile hoteluri Perla, Riviera, Sirena, Aurora și altele au fost remohilate, s-au deschis două noi restaurante, piscine, cluburi.

Sezonul estival 1971, care potrivit estimărilor va găzdui circa 2 milioane de turiști, înscris pe itinerarul vacanțelor la mare încă două stațiuni noi — Saturn și Neptun II, care cuprind laolaltă alte 14 000 locuri în hoteluri, vile și căsuțe, peste 30 restaurante, baruri de zi și de noapte, locuri de distracție și agrement inedite.

PARAMETRI ÎNALȚI

La uzinele Electroputere—Craiova se desfășoară o susținută activitate pentru introducerea în fabricație a celor mai moderne produse, cu parametri la nivelul tehnicii actuale.

La fabrica de transformatoare, unde se realizează aproape 100 de tipuri, au trecut cu succes probele de stand două noi tipuri de transformatoare destinate exportului.

Mult apreciate în țară și peste hotare sînt și produsele fabricii de aparataje. Aici a fost asimilat și introdus în fabricație de serie echipamentul de 400 kV pentru dotarea sistemului energetic național.

Demne de menționat sînt, de asemenea, succesele constructorilor de locomotive Diesel-electrice și electrice magistrale. Ei au livrat în acest an cea de-a 1 000-a locomotivă Diesel-electrică. În prezent, aici se desfășoară o activitate intensă pentru diversificarea locomotivelor Diesel-electrice, printre care se află și un tip de locomotivă Diesel-electrică de 2 500 CP, destinată zonelor cu climă tropicală.

EXTINDEREA PORTULUI CONSTANȚA

În cadrul planului de extindere și modernizare a portului Constanța au început lucrările la bazinul petrolier. Noul bazin, care va permite acostarea petrolierelor de 80 000 tone, va avea șase dane operative cu un front total de circa 1 800 metri, instalații automate pentru încărcare-descărcare, iar pe mal, în afara portului, rezervoare metalice de mare capacitate pentru depozitarea produselor petroliere.

Primele dane, capabile să asigure anual manipularea a 6 milioane tone de produse, vor fi date în exploatare pînă la sfîrșitul acestui an.

Evreii din Uniunea Sovietică

Direcția Centrală de Statistică a U.R.S.S. a dat publicității rezultatele recensământului efectuat la 15 ianuarie 1970. Din acest comunicat aflăm că la acea dată numărul populației evreiești din Uniunea Sovietică era de 2.151.000. Dintre acești, 17,7 la sută au indicat idișul drept limba maternă.

Pe republici unionale, situația populației evreiești se prezintă după cum urmează: R.S.F.S. Rusă — 808.000; Ucraina — 777.000; Bielorusia — 148.000; Uzbekistan — 103.000; Gruzia — 55.000; Lituania — 24.000; R.S.S. Moldovenească — 98.000; Letonia — 37.000; Estonia — 5.300; în celelalte republici unionale — 95.700.

CASA MEMORIALĂ „ANNE FRANK”

La Amsterdam și-a redeschis porțile pentru public Casa memorială „Anne Frank”. După cum se știe, imobilul în care se află mansarda în care, în anii războiului, a trăit ascunsă Anne Frank și familia ei a fost amenajat în muzeu. În fiecare an, vizitatori din numeroase țări vin aici să ia cunoștință de documentele aflate în păstrarea așezămintului.

Casa-muzeu „Anne Frank” este un loc preferat de întinire a tinerilor din diferite țări.

Obștiile evreiești în evul mediu

Dintr-o carte a lui Irving Agus despre situația obștiilor evreiești în evul mediu, recent apărută în editura Yeshiva University din New-York, aflăm date interesante privind viața evreilor din vestul Europei în secolele al X-lea și al XI-lea.

În acele vremuri, când Europa era descentralizată, dezorganizată, cu drumurile bintuite de vagabonzi, evreii — negustori și meseriași — întreprindeau călătoriile de afaceri, în condiții de securitate. În afară de faptul că beneficiau de ajutorul conducătorilor locali, cu care întrețineau legături financiare, evreii organizaseră un sistem de călătorie bazat pe scrisori de recomandare adresate comunităților evreiești, prețuite și tolosite și de negustorii neevrei.

Evreii din Franța și Germania dețineau pe atunci proprietăți, fără restricții legale. Mulți erau experți în agricultură, posedând ferme, plantații, în special vii. Alții se ocupau cu comerțul local și internațional.

Pe vremea imperiului carolingian evreii erau socotiți utili și doriți. Ei întrețineau relații bune cu nobilii și aveau anumite drepturi, cuprinse în așa numitele „Legi ale evreilor”, care le acordau o anumită autonomie economică și juridică.

Viața internă a comunității era organizată cu competență; în baza autonomiei lor juridice, puteau emite ordonanțe, obligatorii pentru toți membrii obștei.

Învățământul Bibliei și Talmudului era la un nivel înalt, aproape fiecare comunitate având câte o ieșiva.

Sursa acestor date istorice interesante, cuprinse în cartea lui Agus sînt responsele rămase din acea vreme.

meridiane

Confluente

Cînd iudaismul a venit în contact cu elenismul

Discipolii lui Aristotel, Clearchus și Theophrastus au fost primii greci care au scris despre evrei, în perioada cînd popoarele din orientul apropiat căzură sub dominația macedoneană. Filozofilor greci le plăcea să descrie republici «maginare, în care viața era reglementată după sisteme legislative noi. Și iată că descoperă o comunitate reală, conducîndu-se după reguli neobișnuite, care păreau să constituie un sistem de viață, avînd ritmul și stabilitatea corespunzătoare idealului grecesc. «Ei își petrec timpul — scria Theophrastus — conversînd despre probleme divine, examinînd noaptea stelele și învoind divinitatea». Dacă un grec intra într-o sinagogă, avea de ce să se mire. Ce făceau acești oameni? Ce spuneau, ce citeau cu glas tare într-o limbă de neînțeles? Discuțau despre lucruri sacre. Așa ceva nu exista în templul grec. Doar discuțiile din școlile filozofice se asemănau cu ceea ce se petrecea în sinagogă.

Hecateon din Abdera, un istoric grec contemporan cu Theophrastus, descriese comunitatea din Ierusalim, simetria și disciplina ei: 12 triburi corespunzînd celor 12 luni ale anului; tinerii, educați ca și în Sparta, să fie curajoși și rezistenți. Particularitățile și exclusivitatea iudaică erau interesante atunci cînd le priveai din depărtare și din afară: acolo, pe munți cenușii ai iudeii; dar era cu totul altceva cînd acest popor se afla aproape de tine, în orașul tău, iar după dispărire, ei pătrunseră în toate orașele lumii mediteraneene.

Regii greci, (diadochii) care domneau în porțiuni din ceea ce fusese imperiul lui Alexandru, cu populații eterogene, aveau nevoie de un liant care să unească pe toți suptuși. Niște oameni care nu se interesau să câștige drepturi politice în orașele în care trăiau — arăta timp cit erau lăsați să practice în liniște religia lor și să-și vadă de afaceri — care erau loiali conducerii de stat, deosebi ordinea și siguranța le era de mare trebuință, și care, deși risipii prin diferite orașe, mențineau între ei legături, formînd o singură comunitate, constituiau un element potrivit pentru menținerea unor state conglomerate, lipsite de coeziune națională. De asemenea evreii erau buni soldați. În războiul pentru independență împotriva lui Antiohus al III-lea, evreii au arătat cum știu să lupte. De aceea, Iulius Cezar și primii împărați romani au urmat exemplul regilor greci, protejînd pe evrei și insistînd ca Alexandria și alte orașe grecești să le acorde libertatea religioasă și să le permită să trăiască neînterzite, conform tradiției lor.

În confruntarea care a avut loc la Ierusalim între elenism și ebraism, după cum reiese din cartea Macabeiilor, elenismul a luat o înfățișare contrarie spiritului religios tradițional iudaic. Elenismul conținea și elemente pe care înțelepții din Ierusalim nu aveau de unde să le cunoască. Puțini evrei din acea vreme cunoșteau limba greacă, în afară de câteva fraze uzuale și ca atare nu aveau posibilitatea să aprecieze comoră de gândire și sentimente emane cuprinse în literatura și tradiția greacă. Cînd evreii s-au risipit în diferite orașe grecești, situația a fost alta. Limba greacă a devenit limba lor maternă. Pentru ca Tora să nu fie uitată de evreii din dispărire, a fost nevoie de traducerea ei în grecește. Mulți evrei nu au mai putut să citească sfințele scrieri în original. O legendă care circula printre evreii din Mitram pretindea că cei 70 de traducători ai Torei în grecește au fost inspirați direct de către Moșe, traducerea avînd, deci aceeași valoare ca și originalul.

Dar evreii care vorbeau grecește și aveau contact zilnic cu concetățenii lor, nu puteau ignora mult timp moștenirea spirituală a Greciei. La Alexandria, elenismul consta în fast idolatru, veselie lipsită de pietate, mîndrie și forță, mai mult decît pe vremuri la Ierusalim. Dar tot aici apăreau și alte elemente ale elenismului. Alexandria era orașul muzeelor, al celei mai mari universități grecești din lume pentru literatură și știință. Al celei mai mari biblioteci din lume. Într-o vreme cînd literatura era scrisă pe suluri făcute din fibre de papirus, plantă care crește numai în țara Nilului, era natural ca Alexandria să fie un centru al cărților, de unde se aprovizionau țările din bazinul mediteranean. În nici un alt oraș evreu nu ar fi avut ocazia, ca aici, să vadă trecînd din mină în mină mici sukuri, conținînd înțelepciunea elenică, sau să audă cuvintele nemuritoare scrise la Atena cu un secol. două sau trei înainte. Sute de tineri evrei, au studiat aceste scrieri. Ne putem imagina ce impresie au făcut asupra unui evreu — a cărui minte a fost din copilărie plină de percepțiile Torei, de metaforele profeților și invocațiile pasionate ale psalmiștilor către D-zeu — cînd pentru prima oară a auzit sau a citit discursurile lui Plato, atît de diferite de ceea ce conținea cărțile sale și totuși atît de vii prin adinca lor pasiune pentru dreptate și cumpănare.

Dacă cercetăm ceea ce a rămas din literatura iudaică-elenică, mai ales scrierile lui Philo din Alexandria, putem fi siguri că dincolo de dizertațiile calme se află o dramă profundă, plină de zbucium, îndoieli și întrebări. Ceea ce s-a petrecut cu secole înainte în sufletul comunității evreiești din Alexandria, este acum acoperit de tăcere. Dar din cînd în cînd răzbat din scrierile lui Philo ecourile neînțelegerii și discuțiilor din sînul comunității, care încerca să rezolve problema ei permanentă de acomodare a celor două tradiții, ebraică și elenică. Pentru un evreu rămas credincios D-zeului său, era clar ceea ce trebuia respins din tradiția greacă. Dar rămînea o sferă de aspecte asupra căreia părerea o avea împărțite, de pildă teatrul. Rabini condamnau pe cei care mergeau la teatru; Philo însă asista la dramele grecești, considerînd că acest lucru e nu numai permis, dar chiar și util. A trage o linie, a spune cu exactitate în ce măsură fi este permis unui evreu credincios să participe la activitățile societății grecești în care trăia, era adesea extrem de greu. Scrupulele de conștiință, fricțiunile între părinți și copii, despărțirea de prieteni, toate acestea erau bine cunoscute acum două mii de ani în Alexandria. Evreii eleniți au adoptat linia de a-și apăra practicile lor specifice, declarîndu-le simbolice. Evreilor le este interzis — explicau ei — să mîncească pasăre de pradă pentru ca astiel să li se întipărească în minte că este greșit să vrei să domni pe aproapele tău; circumcizia însemna înlăturarea pasiunilor și rămînerii în D-zeu. Dar această metodă era riscată. Philo vorbește despre unii evrei din Alexandria care susțineau că practicile rituale pot fi abandonate, deoarece important este adevărul pe care trebuiau să-l sugereze. Philo nu este de acord cu ei, susținînd că acele părți ale Legii trebuie respectate în litera lor. Dar argumentele sale arată cît de mult s-a apropiat el de poziția pe care o condamnă. Căci el condamnă pe cei care vor să renunțe la practicile rituale, pe motivul că astiel se izolează ca indivizi de restul comunității și nu pentru că ele ar constitui o poruncă de nepătruns a lui D-zeu.

În sfera gândirii religioase, scrierile lui Philo reprezintă o încercare de a sirtetiza. A-l considera pe Philo drept filozof este o greșală, deși a luat mult din Plato și din stoici. Philo este un predicator religios. El se folosește de termeni și idei filozofice în scopuri homiletice. El se interesează de o experiență religioasă de un fel deosebit, experiență emoțională. El vrea să trezească interesul oamenilor pentru aceasta și să-i învețe cum să-și domine viața interioară pentru a atinge treapta elevației. Întreaga suferință, piedicile în atingerea beatitudinii, drumurile greșite pe care te-ai putea rătăci, acesta e domeniul lui Philo. El este un maestru, un îndrumător spiritual. Religia pe care căuta să o dezvolte în oameni era, prin caracteristica sa esențială și prin atitudinea față de D-zeu, mozaică. Dar el a împrumutat mult de la greci, alcătuiind o metodă de cultivare a sufletului, de antrenament, de ascetism. Grecii au fost primii care și-au întors privirea spre viața interioară, au deosebit și au clasificat facultățile și activitățile sufletului. Un proiect de cultivare metodică a vieții interioare ar fi imposibil fără o psihologie clară, și așa ceva vechii evrei nu posedau. Din Psalmi rezultă o viață interioară bogată, dar era spontană și navă în felul ei de a se exprima, nu intro-spectivă.

Philo avea la dispoziție psihologia greacă și a putut-o folosi indicînd procedeul pentru antrenarea sistematică a sufletului pentru ca să aibe viziunea lui D-zeu. Observațiile psihologice cu care sînt pline scrierile lui Philo, sînt adesea interesante în sine; cîteodată ele ne dar locuri comune numai pentru că de la Philo încoace ele au fost atît de des repetate în literatura religioasă, încît astăzi ele ne apar ca truisme.

Înima lui Philo, atitudinea sa față de D-zeu, religia sa sînt pătrunse de iudaism. Dar iudaismul lui Philo, deși veritabil, nu reprezintă decît o parte din vechiul iudaism. După Philo, D-zeu sădește virtuți în sufletul omului. Este supremul păcat ca un om să ispușă despre virtuțile sale: «Eu le-am cultivat». Philo consideră că tot ceea ce realizează omul în domeniul vieții interioare sînt acte concrete datorate voinței lui D-zeu. Și de aceea se pleacă cu adorație și recunoștință, mărturisindu-și propria nimicnicie într-un mod cu totul străin filozofiei elene.

Două lucruri fac ca sistemul lui Philo să apară ciudat în ochii omului modern: metoda sa de interpretare alegorică a Legii și teoria despre existența unor ființe intermediare între D-zeu și lume. Pentru Philo, scrierile sfințe, pe care el le citea în grecește, aveau un caracter de oracol, cu toate caracteristicile pe care grecii le atribuiseră oracolelor. O persoană cultivată în literatura greacă, găsea limbajul Septuagintei adesea obscur. Dar, după părerea grecilor, chiar așa trebuie să fie o exprimare inspirată. Heraclitus relatează că Sybilla vorbea cu frenezie, fără să ținească, spunînd lucruri lipsite de frumusețe și totuși, pentru că zeii au vrut-o, vocea ei a străbătut milenii. Cînd oracolul din Delphi vorbește despre un catîr, care era regele Midias al Frigiiei, nu înțelege un catîr la propriu, ci un om din amestecul spitelor din Mezia și Persia. Trebuie scrutat dincolo de înțelesul aparent pentru a descoperi adevărul sens al voinței zeilor. Și la evrei, profeții s-au exprimat adesea în alegorii, ca și grecii, de pildă cînd Ieremias descrie cum „un vultur mare, cu aripi mari, a venit în Liban și a luat vîrful cedrului, dîndu-l într-o țară cu trafic și instalîndu-l în mijlocul grădinii” drept inimă în mijlocul trupului, iar cei doi heruvimi care păzeau porțile raiului, drept cele două emisfere, iar sabia lor arzînd, drept soarele. Deși nu a respins această metodă de interpretare, Philo este to-

CĂTRE CITITORI,

Nu uitați să reînnoiți abonamentul pe semestrul II al anului în curs, spre a vă asigura primirea în continuare a revistei la domiciliu.

Costul abonamentului pînă la 31 decembrie 1971 este de 12 lei. Cititorii din capitală pot achita această sumă la casieria F.C.E. din str. Sf. Vineri nr. 9; cititorii din provincie o pot face la comunitatea din orașul respectiv sau prin mandat poștal, pe adresa: F.C.E., Sf. Vineri 9, cont B.N.R. 49.8.01.000, Sectorul 4, București.

Primul gînd diurn

Sentimentul prezenței divine inspiră și călăuzește întreaga comportare a credinciosului. Cum se trezește, primul său gînd se îndreaptă spre D-zeu. Chiar înainte de a se purifica prin spălarea mîinilor (*netilat iadaim*), el recită această scurtă rugăciune: „Îți mulțumesc Rege etern, de a-mi fi redat, în dragostea ta, sufletul”. Somnul este ca o moarte parțială; totul se întimplă ca și cum la deșteptare D-zeu ar reda trupului sufletul. Cînd coboară din pat, își spală mîinile — măsură igienică dar mai cu seamă un act de sfințire — la fel ca al preotului care, pe vremuri, înainte de a prelua serviciul în templu, se spală în *kiyor*, un bazin instalat în fața incintei interioare. De trei ori își varsă alternativ apă pe mîini, dintr-un vas, începînd cu dreapta. De altfel, în timp ce-și face toaleta, el dă tot timpul prioritate mîinii sale drepte. Acest obicei se bazează pe un simbol profund: partea dreaptă trebuie să reprezinte îndurarea divină, *hessed*; partea stîngă, severitatea sa, *midah hadin*. Am vrea în felul acesta să exprimăm dorința de a vedea *hessed*, îndurarea extinzîndu-și în mod victorios domnia în univers, transformînd însăși severitatea în îndurare.

Odată toaleta terminată, prima datorie, prima ocupație este rugăciunea de dimineață, *tefilat șaharit*. Versetul „Să nu mîncați nimic cu sînge” (Lev. 19.26) este interpretat astfel: să nu mîncați înainte de a vă fi rugat pentru singele (viața) voastră. Nu se face nimic înainte; doar studiul și predarea învățaturii Torei sînt admise

RAV ȘERIRA - GAON

După moartea lui rav Saadia, academia din Sura a decăzut, pînă cînd, zece ani mai tîrziu, și-a închis porțile. Și instituția de Roș Hagola a decăzut. La aceasta a contribuit și starea de fapt ce s-a creat, cînd legăturile dintre evreii din Țara Sfîntă, Mițraim pe de o parte și Roș Hagola din Babilon au încetat.

În Ereț Israel și în Mițraim s-au ridicat conducători ai evreilor, care au înlocuit autoritatea lui Roș Hagola din Babilonia. Cu toate acestea Babilonul a continuat să fie timp de aproape un secol centru spiritual pentru evrei și aceasta datorită a două personalități proeminente din Pumpadita și anume rav Șerira și rav Ay, fiul primului.

Rav Șerira depășise vîrsta de 60 de ani atunci cînd i s-a încredințat funcția de conducător al academiei, care și ea era într-o situație de regres. El a consacrat multă energie conducerii academiei și recrutării de studenți din toate obștile risipirii.

Rav Șerira a condus academia timp de peste 30 de ani.

Cînd s-a apropiat de vîrsta de o sută de ani, a renunțat la funcțiile sale, trecînd conducerea academiei fiului său, rav Ay.

BRIT IVRIT OLAMIT

Citiți în pagina a 12-a textul în limba ebraică.

IMAGINI DIN TIMPUL VIZITEI ÎN ISRAEL A EMINENȚEI SALE D-LUI ȘEF RABIN ȘI A D-NEI Dr. ROSEN

La decernarea premiilor „Jacob Groppe”

În vizită la redacția ziarului „Viața Noastră”

Colecție de artă evreiască

Colecția de artă rituală a doctorului Heinrich Feuchtwanger cuprinde 1 132 exponate. Ea conține obiecte rituale de uz cotidian, altele folosite de sărbători, la nunți, înmormintări, precum și monezi, medalii, amulete. Această colecție este descrisă într-un catalog cuprinzător, de 350 pagini, bogat ilustrat, care se ocupă în amănunțime de arta evreiască.

Se pot vedea obiecte interesante de artă cu care au fost împodobite căminele evreiești. Ele au fost lăsate moștenire din generație în generație, ca bunuri valoroase ale familiei.

Sărbătorile evreiești sînt bogat reprezentate. Se pot vedea vase de Pesah, cupe din argint și sticlă șlefuită, vechi Hagade, tipărite la Amsterdam și în Italia, calendare pentru numărătoarea Omerului, cărți de rugăciune, precum și o serie de Meghillot Ester, scrise de mînă și frumos ilustrate. Indiferent de țara și epoca din care provin, ca stil și înfățișare ele sînt asemănătoare. Un mare număr de menore provin din Salonic, Bagdad, Marakes și din țări europene. Deosebit de interesantă este o menora din Yemen, lucrată din perle. Alte menore sînt din porțelan și provin din Europa răsăriteană.

Obiecte pentru sărbătorirea Șabatului se află în mare număr. Se mai poate vedea o colecție de mezuzot din argint, porțelan și lemn din se-

coale XVII-lea și al XIX-lea, provenind din Olanda, Maroc, Austria etc.

Cîteva Ketubot (contracte de căsătorie) decorate cu picturi și gravuri, după moda din diferite perioade; ștergare brodate sau pictate pentru împodobirea pereților cu cunune de flori sau scene biblice, unele avînd scris pe ele cuvîntul *mizrah* (răsărit) pentru a indica credincioșilor direcția în care să-și îndrepte fața în timpul rugăciunii; pecețile unor comunități din sec. al XVIII-lea și al XIX-lea, monezi și medalii completează colecția. O serie de monezi și medalii din bronz, aur, argint și aramă au fost emise la ocazii festive de comunități evreiești. Astfel, o medalie datează din 1826, cînd a fost sfințită o nouă sinagogă la München, alta din 1861, cînd s-a tîrnosit sinagoga din Köln.

Colecția mai cuprinde inele antice de căsătorie, inele pentru sigilat, unele artistic gravate, încrustate cu pietre prețioase, altele avînd gravate nume, cuvinte sfinte, versete. Se mai pot vedea amulete din aur și argint, de purtat la gît sau la centură, unele fixate de lanțuri fin cizelate, decorate cu steaua lui David, sau semne și cuvinte din Kabala.

Această interesantă colecție a fost cumpărată nu de mult de credincioșii din Genova și donată muzeului din Ierusalim.

Cînd iudaismul a venit în contact cu elenismul

(Urmare din pag. III-a)

tuși nemulțumit de ea, considerînd că nu este înțelesul cel mai prețios care se poate atribui alegoriilor scrierilor sfinte. Ele simbolizează viața interioară, virtuțile și viciile, D-zeu și forțele credincioase lui D-zeu: logos-ul și înțelepciunea. Interpretări de acest gen erau și pe placul grecilor. Primul scriitor grec care a aplicat această metodă la Homer, a fost Theagenes din Regium, în secolul al VI-lea î.e.n., după care lăto reprezentă: uitarea, Ares: nebulnia, Atena: înțelepciunea etc.

Operele lui Philo sînt cel mai important produs al iudaismului elenistic; restul sînt de mai mică valoare, reprezentînd traduceri din cărți ebraice sau arameice (valoroase pentru noi, deoarece originalele s-au pierdut), prima carte a Macabeilor, Psalmii lui Solomon, Ludith, Tobit, cea de a patra carte a lui Ezdra și Eclesiastul, deși o parte a originalului ebraic a fost recent descoperită. Dintre operele originale create de evreii din epoca elenistică, Cartea a doua, a treia și a patra a Macabeilor, sau Scrisoarea lui Aristeas sînt foarte utile ca documente istorice. Un poem epic despre istoria Ierusalimului, scris de Philo și o dramă avînd drept temă exodul, scrisă de un oarecare Ezekiel s-au pierdut.

În afară de Philo, alți scriitori evrei din perioada greco-romană au adus contribuții de valoare la literatura mondială, cu opere scrise în limba greacă. Printre aceștia se cuvine a fi amintit istoricul Iosephus Flavius.

Philo, Iosephus, acestea sînt contribuții ebraice de valoare aduse în perioada elenistică literaturii mondiale. Dar importanța lor nu trebuie măsurată numai după ceea ce a rămas din producția literară. Nu trebuie ui-

tat că evenimentul de mare importanță în istoria umanității, cînd lumea greco-romană a renunțat la vechea ei religie, adoptînd o religie construită pe premise ebraice, aportul culturii ebraice în perioada elenistică au fost importante în pregătirea acestei evoluții și în transmiterea a tot ceea ce lumea greco-romană a preluat de la tradiția ebraică.

După consumarea marelui eveniment, iudaismul elenistic a început să decadă. Ceea ce a supraviețuit și religia lui au avut drept mediu limba ebraică și limba arameică. Acesta nu a folosit cărțile produse de iudaismul elenistic și în curînd a uitat de ele. Rabinii evrei, din toată lumea s-au întors la scrierile ebraice originale. Iudaismul elenistic, în materie de religie, a încetat de a mai fi elenistic. Acea varietate a iudaismului care a existat în ultimul secol al erei trecute și în primul secol al erei noastre, și pe care îl numim iudaism elenistic, a încetat să existe. Dar dacă această ramură s-a vestejit, ea a lăsat roade care au îmbogățit patrimoniul nostru spiritual.

La 13 mai 1971 (18 Iyar — Lag Baomer) s-a stins din viață

MOISE COHN

președintele templului „Eșua Tova” din București.

Comitetul și enoriașii templului, în cadrul căruia defunctul a activat cu dăruire timp de decenii, deplîng pierderea suferită, îi vom păstra veșnic memoria.

Comunitatea evreilor din București la începutul sec. al XIX-lea

Atestatele istorice existente privind comunitatea evreilor din București constituie pentru cercetătorii momente deosebite ale vechimii evreilor în Principate, ale repartiției lor geografice, ale organizării lor administrative.

Încă de la începutul secolului al XVIII-lea, în Principatele Române s-a emis o serie de hotărâri care conducătorii comunităților israelite, prin care se asigură membrilor „breslei jidovilor” libertatea comercială și se recunoaște dreptul comunității de a se organiza și a se administra autonom, ea fiind sub directă ocrotire a ocrotirii. Din documentele păstrate de atunci (vezi articolele „Stăruia evrei din Moldova în lumina Condițiilor lui Constantin Mavrocordat” și „Obștea evreiască din Iași la începutul secolului al XIX-lea”, apărute respectiv în nr. 240 și 246 ale revistei noastre), rezultă că în diverse faze ale istoriei evreilor în Principate, aceștia s-au bucurat de toleranță religioasă deplină, de ospitalitate din partea conducătorilor și a populației țării. Comunitățile evreiești nu numai că erau acceptate de către stat, ci își aveau existența legală, erau recunoscute și beneficiau de ocrotirea ocrotirii. Actele păstrate — fie că vorbesc despre numirea unui staroste pentru comunitatea israelită, despre drepturile conferite lui, despre construirea unor sinagogi sau emit de dispoziții pentru buna desfășurare a tăierii rituale a carnil — sînt dovezi ale raporturilor dintre evrei cu Statul, atestînd faptul că organizarea comunităților evreiești avea un caracter oficial.

Mai puțini numeric și mai slab organizați decât creștinii și musulmanii, evreii din Țara Românească și în special cei din capitala țării, sînt menționați documentar pe ru prima dată pe vremea domniei lui Mircea Ciobanul, dînd într-un hrisov din 1550 sînt amintiți, cu numele lor, ot evrei, dintre care doi, Isaac Rufus și Habib Amato, au „prăvălit”, unul „David din Usa” e prezentat ca „eminentul”, deci fruntașul comunității, iar alții — Iacob ben Habib, Abraham ben Eliezer, Iuda Rufus, Josef Rufus — ca participînd la lămurirea faptelor puse în seama lui Iuda ben Geison (Vezi: Constantin C. Giurescu, Istoria Bucureștilor. Buc., Editura pentru Literatură, 1966).

Destul de slab reprezentate documentar pentru secolul următor, știrile despre evreii bucureșteni se înmulțesc în veacul al XVIII-lea.

Un călător străin, Clausewitz, care trece prin București, în mai 1824, crede că din cei 80.000 de locuitori ai lui, 6.000 sînt evrei. Cincisprezece ani mai tîrziu, în 1839, doi misionari scoțieni, în trecere și ei, spun că în privința numărului evreilor li s-au dat trei cifre: 2.800, 5.000 și 7.000. Există — adaugă ei — șapte sinagogi aparținînd evreilor imigranți din Polonia și o frumoașă sinagogă a celor spanioli.

În ceea ce privește organizarea evreilor bucureșteni de la începutul secolului al XIX-lea, ni se pare interesant a prezenta cititorilor un document din 1819, „Hrisovul lui Alex. Șuțu Vodă pentru evreii pămînteni din București”.

Hrisovul întărește drepturile acordate de Domnie lui Moise sin David, care a fost făcut „Staroste de Ovrei”, insistînd asupra acordării în continuare a privilegiilor pe care „frații Domni de mai înainte” le conferiseră breslei evreiești.

„Zemlie Vlahiscoe. Dat-am Domnescu nostru hrisov lui Moise sin David, pe care l-am făcut Domnia mea Staroste de Ovrei și este și Haham-Bașa ca să aibă breasla Ovreilor și cu Staroste al lor privilegiiile ce mai înainte au avut prin hrisovalele fraților Domni de mai înainte adică: Staroste împreună cu toți Ovreii să fie apărător de toate alte orînduiri ce vor eși peste an în țară fără de numai ruptoarea lor să o dea, cum sunt așezății și mai mult să nu fie supărății. Pricinele cele mai mici ce vor avea ovrerii între dinșii să le judece starostea și cele mai mari și cari nu sînt odihnite pe judecata lui, să le judece domneului Vel Camarașul iar zapcii mari și mici ai țîrgului la pricinile și judecățiile ce vor avea ovreri cu ovreri între dinșii să nu se amestece. Așijderea și casa Starostei să fie apărător de lumărî și de alte orînduiri ce și dimărît vinăriciu pe drept bucatele lui să nu plătească și cînd strînge banii dăjdiei de la ovreri, să ia starostea după obiceiul de nume cite bani 30 pentru ostea lui, carele fiindcă este și Haham-bașa să ia de tot ovrerii casnic cite taleri unul pe an și alți veniturii ce să nume ale hahamului după orînduiala și obiceiul lor. Asemenea să fie o vie și povernele ce le-au avut făcute cu cheltuiala lor în București pe locul ce li s-a dat de Domnie și sinagoga lor. Așijderea să aibă starostea în zaptul său, aît pe evreii pămînteni cit și pe cei străini ce vin, să-i aibă în știința sa, făcînd catașih curat pentru toți de obștie, precum și pentru tăierea carnei de mîncarea lor, să aibă numai ei adică evreii pămînteni, de a tăia carne acei pentru dinșii, de la care să cumpere

РЕКЪНОШТИЦЪ.

Domnaze Pedanop!

Ресатата ревеити мемспроз Епитопи Ис-
пееаитиор аелі нвемити в ама копент Феер-
апио І8, а нас в канас наџиел в каителе де
Епитопи не Д. проесоп доктор Нептхатер мџ
D. I. Leias Balusepr, не алуа чел-ауул мем-
спил реверепиі конакрптори алауенті конспитџ
де масе мадсатрџ (а.теи) аумо D.
A. Gotunn, S. Xepu, I. Mlaitead, X. Pazinovic,
J. B. Ziss mi Monat Bapau.

Іпін нџмте асемenea мемспр канасіа, каро
сіптрап мемспр фолосит консп нџ Імспрџмнт
зісеае нострџ, се спепт. къ презіса конспито
ан си кірмітџ не оітор в апапатаж мџ порпо-
сеае челеа не нџмте аспџ дџн канза сінеіт
спро асемenea іудіеіле аіае, а канзал стџаіе-
пепр фолосіаі мџ порпеса аевеніт конспитџ,
дџнд мџ оізізіо та тіепіле імпоненансіаітџ Ім-
спетел Стџпніпџ.

Сант-спџмїт прееостіа нвемітл конспитџ,
каро прџн Апл. дџн дџіепіле жџрпџте
нае Онор. Конспіаіт Алімїнїстраіа ехстра-ордїнџ,
апапате прџн аспїнале-о еіспрї, се каноск Ім
дрепт не оіспїмїт канза оіултї нвепїаіа наіе-
тежелор зісеі конспитџ, декларат прџнрџ аевеніта
проендо мадсатрџ дџн наптеа оіултї че се кан-
сіне D. марсатр Іахарїпї Ірїорїо Кантарозїно
Ворпїк оіорансџ, каро ка ел фолспїаіор актї мџ
аіае а стџапіл Іспсїл де ануа аї презіса аеве-
ре, мџ каро прџн ностіаеа саіе латеіа а нџст
кандоде не аевеніт конспито та о каро де
просперїте прџн спсепеа в канс наџиі н нџмте
спџапіл кансал де о нїсіе де каро денїдт про-
спепїтеа конспитџ.

Аевеніт, D-а едрекор, сіне-воіул о нџсџаіт
Ін коіапелеа фол D-ае, спспр не саваї ка о мџк
реканосітџ че оіултї наспепте. Іспсїлел Стџ-
пніпџ, каро прџн Іспсїлелеа еі мџспрї, а нџс
в канс Онор. Ворпїтїа а банїтаеа аспсат аса де
актіе мџ аіае прееам с'а қїтат маї сас. . .

(Зрменз Іскџсітїе.)

No. 69, 1858 Martie 7.

Textul scrisorii de recunoștință publicat în ziarul Anunțătorul Român.

și cei ovreri străini cu adăugire peste prețul cu care cumpără și ei de la măcelarii creștini, care acest adaus, de parole 2—3 sau cit va fi lost obiceiul lor, strîngîndu-se la cutia lor, are să fie pentru împlătoriaa trebuințe breslei lor; iar alți ovreri străini să nu fie volnici a tăia ace carne pentru oînșii și fiindcă starostea are două prăvălii de lumărî și de alte orînduiri să fie și o circiumă în care să vînză vinul ovrerilor scutiți și apărător de lumărî, de circumărî, de vamă și de toate alte orînduiri... pentru care poruncim și la toți Ovrerii să dea starostei su-punerea și ascultarea cea cuvincoasă și să-l prouisească ori unde și intru toate lucrurile ca pe un Starostea și Hahambașa al lor; iar cel ce se va arăta împotrivor, neurmător și nesupus să i se facă căzuta dojană, orîndu-se intru toate după obiceiul ce s-a urmat și pînă acum. Decî invrednicindu-ne și pe noi Domnul Dumnezeu cu a treia Domnie a acestei pravoslavnice țări românești, am binevoit de am înoi și am întărit toate orînduiriile și milele ce se cuprind mai sus ca să le păzească întocmai și nestrămătat. Am întărit hrisovul acesta cu însuși credința Domniei Mele.

Un document ilustrativ pentru istoria evreilor bucureșteni îl reprezintă „Rezoluția Statului Administrativ extraordinar al Țării Românești”, la ședința sa din 5 mai 1843. Ca răspuns la jalbă prezentată de 267 de „Ovreri leșești hălăduitori în această capitală” din 11 martie 1843, Sfatul Administrativ al țării a dat o serie de hotărîri privitoare la alegerea unui staroste al evreilor din oraș, pentru sprijinirea drepturilor lor și îndeplinirea datoriilor ce au către Stat.

Publicăm mai jos extrase din jurnalul Sfatului Administrativ extraordinar (București, 1843), referitoare la „mijloacele prin care s-ar forma într-un chip mai regulat mulțumitor și statornic, ocărmuirea și înțerea intru toată a lor întrefînere a orînduierilor de care au drept a se bucura și acest rit de oameni hălăduitori ai acestui principat”. (Materialul respectiv a fost reprodus în întregime de J. B. Brocner în volumul „Memorii și documente istorice despre comunitățile israelite în România”. Galați, 1896).

Pentru chibzuirea despre oricare orînduială în obștea Ovrerilor lehi, șase sinagoge și patru case de rugăciuni ce sînt acum în această Capitală, va alege fiecare prin sorț înființarea unui intr-adins cinovic, ce se va orîndui din partea vorniciei Orașului, cele dinții cite șapte bărbați, iar cei de al doilea cite cinci spre a se însuma peste tot șazeți și doi care se vor numi proiștoși. Aceștia se vor alege din cei mai însemnați ai obștei cu-

noscuți pentru a lor cinstit caracter, de orice protecție, fără osebire statornicii aci în capitală cel puțin de doi ani și din cei de mai înaintăta vîrstă nu mai mică în de ani douăzeci și cinci și vor păstra calitatea aceasta într-un curs periodic de doi ani.

Staroste împreună cu acei șase aleși vor avea cădere și datorie a îngrijii pentru oricare public așezămînt, și pentru toate cite se va alinge de obștele trebuințe și losol, vor cerceta împreună pricinile ce se vor ivi între ovreri și între obște silindusă a-le împăciui. Iar la împlinirea de nemulțumire din partea pricinărilor să-i înainteze la dregătoriile competente ale statului.

Starostia împreună cu cei șase aleși îndată după ale lor întăriri și asemenea regulat la sfîrșitul fiecărui an se vor aduna și vor chibzui asupra trebuințelor obștei pe anul viitor și anume pentru simbria hahamului și a dascălilor tăetori de carne și paseri, pentru înțerea unui spital cu douăsprezece paturi, cu leață doctorului, și plata doctoriilor, pentru înțerea unei școle la care invată copii săracilor, pentru chiria și cheltueala canțelării stăroștii cu leala unui scriitor de limba românească și pentru alte asemenea ale lor neapărate trebuințe. După ce vor face chibzuirea aceasta și vor dovedi suma banilor trebuințoși intru împlinirea tuturor sus însemnate anume trebuinți, apoi prin mezat public vor vinde Gabela (adică dăjdie de carne) înțărind vinzarea asupra aceluia ce va da preț mai folositor și asigurare destoinică pentru păzirea condițiilor lor. Vinzarea aceea se va face după o dreptă adunăie din care vor însuma adevăratul venit ce va cere fiecare an spre acoperirea cheltuelilor de care s-au vorbit, știut fiindcă obștea cea nu are alte venituri decît acele ale gabelei și că cheltuelile ei sînt neapărate, mai virtos că pomentele orînduiri să urmează din vechime nu numai aici ci și pretindenea unde locuiesc ovreri.

Proiștașii sînt împotruniticii a depărta pe staroste, pe aleși și pe hahamu din însărcinările lor în orice vreme, chiar și în cerșerea acelor doi ani pentru care se vor fi ales, îndată ce se vor dovedi abătuiți din orînduiriile prescise, și săvîrșind netrebnicii împotriva legiurilor statului sau spre vătămarea obștii și a pune apoi în lucrare alegerea altora totdeauna prin exactă păzire a orînduierilor. Asemenea și la împlinirea de a muri, sau de a se lepăda din însărcinare pentru vreo pricină binecuvîntată vreunul din staroste sau din cei aleși în cursul termenului de doi ani, proiștașii vor face îndată alegerea pentru îndeplinirea locului vacant după toată orînduiala sus însemnată. Iar afară de proiștașii nimeni altul nu va putea destința din slujbă pe numiții staroste, aleși, sau pe hahamul sub nici un fel de pricinuire, și delăimare, nici va fi primite de stăpînire locală vreo reclamație, împotriva acelor pentru asemenea depărtae, mai înainte de a-i se recomanda prin raportul proiștașilor, raportînd destoiniciile cuvenite care ar dovedi delăimarea lor, și acelor neșereșit a lor depărtae.

Acest jurnal se va supune mai întîi la cușoștința Mării Sale lui Vodă de către șeful Departamentului din năuntru care se va aproba și de înălțimea Sa, apoi să pue în lucrare comunicîndu-se prin 1 Secretariat al statului și consulaturilor respective de aici spre întocmai și statornicia lui păzire”. (Iscăliți Teodor Văcărescu, C. Bălăceanu, C. Șuțu, Herăscu S. Cămpineanu.

Documentul este tipic pentru epoca respectivă. El nu este decît o continuare a altor serii premergătoare, dovădind interesul pe care l-au purtat Domniile pentru „liniștită și mulțumitoarea petrecerea Ovrerilor leși, hălăduitori acestei Capitale”.

Cercetarea presei epocii ne-a dus la descoperirea a două materiale inedite — cu caracter chiriice — aparținînd obștei evreiești din capitala Țării Românești. Este vorba despre scrisoarea din 1858 a proeștașilor comunității israelitilor lehi din București, care aduc mulțumiri vornicului orașului Grigorie Cantacuzino, pentru sprijinul dat la alegerea membrilor epitropiei acestei comunități și despre răspunsul epitropilor adresat proeștașilor comunității israelitilor.

Cu ocazia alegerii membrilor epitropi ai Comunității israelitilor lehi din 18 februarie 1858, proeștașii comunității, exprimînd glasul obștii, au declarat profunda lor recunoștință și mulțumire aducînd elogii înțeleptelor măsuri ale stăpînirii vremii, de aceea ei au solicitat publicarea scrisorii lor în paginile gazetei oficiale din București. În Anunțătorul Român, „spre a sluji ca o mică recunoștință ce obștea păstrează înaltei Stăpîniri”.

Istoricul

ANDRÉ BRISSAUD

După studii de istorie și filozofie la Sorbona, André Brissaud s-a pasionat pentru istoria contemporană. Devenind zianist în 1945 — profesie pe care o exercită și azi — el s-a specializat în politica internațională a întreprins mai multe călătorii în Europa, Africa și în Statele Unite. A reușit astfel să întâlnească unii participanți sau martori ai istoriei ultimilor cincizeci de ani, să cerceteze arhivele internaționale, să schimbe informații cu colegii lui străini.

După o „Galerie de portrete a literaturii contemporane”, un studiu despre „Marcel Aymé”, un „Portret al lui André Malraux” (1957), nenumerate prefețe și o anchetă „Americani lui Kennedy” (1962), André Brissaud publică primele lui lucrări istorice, „Ultimul an al Vichy-ului” (1965) și „Pétain la Sigmaringen” (1966), pe care critica, în unanimitate, le-a considerat ca o reînnoire completă a viziunii pe care o putem avea despre evenimentele studiate. Pentru cartea „1918. Henry ce victoria?” i s-a atribuit Premiul Heny Malherbe. Recent, André Brissaud a dat la iveală o nouă lucrare, „Hitler și ordinea neagră” (Librăria Academică, Perrin, Paris), fapt ce m-a determinat să mă adresez d-sale, cu rugămînt de a răspunde la întrebările de mai jos:

— Sînteți, desigur, de acord că despre Hitler și hitlerism s-au scris în lumea întreagă mii de cărți. Atunci, pentru ce această nouă lucrare?

— Pentru a sfîșia vălul care, de cincizeci de ani, maschează adevăratele secrete ale nazismului.

— ?...

— Știu, vă miră răspunsul meu și poate să vi se pară și prețos. Dar adevărul e că, în ciuda nenumăratelor cărți care s-au scris despre Hitler și nazism, misterul stăruie încă. De ce? Pentru că toate cărțile înfățișează aceleși spectacole și fac să răsunе aceleși note ale dezordinii războinice și politice. Puțini sînt istoricii care încearcă să ale se petrecea în capul unor oameni ca Hitler, Himmler și comșăzii lor atunci cînd ordonau exterminări. Erau nebuni sau criminali? Realitatea depășește cele mai grozave ficțiuni.

— Așadar, dv. încercați să dați o altă explicație nazismului decît aceea pe care o înțulinim în mod curent în lucrările care tratează această problemă?

— În cercetările mele am putut să onstat că în mazism poți să înțelegi orice, că oarecînd mișcare reprezintă într-adevăr o „altă lume”, care își are metafizica, logica sa, dominată de obsesia unei mutații a rasei omenești, pe care Hitler jurase s-o realizeze. Nu este nici o justificare pentru unele acte, pentru totalitatea pemeșilor naziste, pentru această istorie care voia să fie vestitorul unei „suprazomeniri”, a unei uriașe mutații a speciei omenești și care va rămîne marcată pentru totdeauna prin înspăimîntătoare demență a universului concentraționar și barbare exterminări.

— Nu se poate găsi totuși o explicație?

— Pentru aceasta este nevoie să mergi la sursele nazismului. Aceste surse sînt îndepărtate și bizare. Istoria lor, de-a lungul secolelor, este surprinzătoare, anormală și totuși coerentă. E ceea ce mi-am propus în „Hitler și ordinea neagră”. Cred că citind-o, lectorii mei vor avea impresia că voiajează într-o lume fantasmagorică, dar nu vor uita poate că bizariile pe care le înfățișez în cartea mea au avut urmări cumplite pentru milioane de oameni.

— Dv. ați avut acces la unele arhive

IRINA HEINIC

(Continuare în pag. VI-a)

(Continuare în pag. VI-a)

Dialogul dintre Iov și soția sa

Dialogul dintre Iov și soția sa, care se desfășoară în împrejurări extrem de tragice ilustrează concepția biblică asupra relațiilor dintre soț și soție. Căci nu este vorba doar de o conversație dintre două ființe unite prin căsătorie, ci de mult mai mult și anume de o discuție privind concepția asupra vieții, asupra rolului pe care îl joacă D-zeu în destinul omului și a rolului omului în fața lui D-zeu.

Cînd asupra unei căsnicii se abate o încercare, există două posibilități: fie că soții se unesc și mai strîns pentru a evita dezastrul, pentru a-i face față, fie că această încercare face să apară tot felul de divergențe, care există deși și înainte, dar care erau estompate de viața de zi cu zi.

Tatăl a mai multor fii și fiice, Iov trăiește fericit în țara Uz. Stima de care se bucură printre oameni nu se datorește imensei sale bogății, ci lealității, smereniei, modestiei, înțelepciunii care se oglindesc în cuvintele și faptele sale. Biblia ne vorbește mereu de grija neostentată ce o avea față de copiii săi: paznic neobosit al purității lor morale, el veghează asupra comportării lor și în deosebi asupra meselor de sărbători, căci se teme ca un exces provocat de euforie să nu ducă la idolatrie. Ii place să spună: „Poate au păcătuit sau l-au hulit pe D-zeu” și oferă o jertfă pentru fiecare dintre ei. Așa procedează Iov (cartea lui Iov 1, 5).

Soția lui Iov, mamă fericită în mijlocul familiei sale, joacă un rol șters pînă la ivirea nenorocirii. Iși admiră soțul așa cum fac toți cei din jur? Nu găsește că pișoenia lui este cam exagerată? Biblia nu ne lămurește în această privință. Viața curge, dar, în tîlnă zilele săptămîinii, ciclul de sărbători, rugăciunile, ofrandele, creșterea avuției, fericirea.

Dar iată că Satan intră în scenă și îi adresează lui D-zeu o sfidare, arînd că Iov n-a fost niciodată pus la încercare că nici o nenorocire nu s-a abătut vreodată asupra sa sau a casei sale. D-zeu să-i ia lui Iov tot ceea ce contribuie la prosperitatea lui și va vedea că acesta își va schimba ideea în data felul de viață și atitudinea față de D-zeu, poate chiar va ajunge pînă la blasfemie.

Iov nu știe, desigur, nimic despre înțelegerea dintre D-zeu și Satana și încercările încep să se abată asupra lui din toate părțile cu o cruzime neobișnuită. Toate circulele îi pier; fiii și fiicele sale pier dintr-o singură lovitură. În fața altor nenorociri care apar fulgerător, Iov exclamă: „Gol am ieșit din pîntecele mamei, gol mă voi întoarce în pămînt. Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvîntat!” (idem, 1, 21). Nu strigă: „Doamne! de ce toate aceste nenorociri?” Sufletul lui nu se moaie. Satan îl lovește pe Iov în propriul său trup: „Iov a fost lovit de lepră care se întinde din talpa picioarelor pînă în creștetul capului; și Iov luă un ciob de oală ca să se scarpine cu el și ședea pe gunoi, afară din oraș (idem 2,8).

În toiu acestor profunde nenorociri apare pentru prima dată soția lui Iov, atînsă și ea de aceeași boală ca și soțul ei. Dar, în fața lui Iov, care, nenorocit și demn de milă își ridică totuși privirile spre cer, ea nu poate împiedica o izbucnire de revoltă. Se manifestă în aceste împrejurări o divergență psihică ce există în stare latentă între ea și soțul ei? Posibil. Nici D-zeu și nici Satan nu se ocupă de starea ei de spirit. Tema dezbaterii este Iov și numai Iov. Va duce el mai departe spiritul divin în sufletul său și va respinge pe D-zeu? Va înclina balanța spre bine sau spre rău?

În ce o privește pe femeie, ea se arată atașată excesiv de felul de viață dinaintea și respinge suferințele și încercările, fără să gîndească mai departe: Cu cîtă asprime îi vorbește lui Iov, acoperit de rîni: „Teții mereu în statornicia ta? Blagoslovește-l pe D-zeu și mori!” (2,9). Fără să știe, ea devine complică lui Satan, pe care-l ajută să însuflească răul. Ea înfruntă astfel o situație și așa cumplit de tragică, vînd să distrugă printr-un singur cuvînt tot ce îi mai rămîne sufletului ei: forța spirituală. Iov persistă în căutarea absolutului, care este imperativul său interior. Ea vrea ca el să moară, pentru că a trăi în asemenea mizerie e peste puterile unei ființe omenești; ea vrea ca el să dispară, adică să-l priveze de timpul în care ar mai putea să-și revină: atitudinea ei e de negație totală.

Dar Iov, în ciuda suferințelor îi răspunde: „Vorbești ca o femeie fără judecată. Dacă am primit cele bune de la D-zeu, oare pe cele rele le primim?” (2,10). Iov încearcă să înțeleagă rolul rîului și păstrează încrederea în D-zeu și în intențiile sale.

Iov știe că răul există și căși D-zeu ține cont de el; el acceptă deci că răul, ca și binele vine de la D-zeu; el e conștient că destinul său se va împlini, oricare ar fi împrejurările, în măsura în care din dragoste față de bine va învinge răul, chiar dacă acesta

lovește cu cruzime... Împresurat de rău, simte că trebuie să-și lărgească propriile sale dimensiuni, reafirmîndu-și încrederea în D-zeu.

Soția lui Iov respinge nenorocirea, suferința și răul; nu acceptă ca D-zeu să pună omul la încercare prin atîtea suferințe. Existența ei, pînă atunci fericită, o facea să vadă viitorul sub auspicii idilice. Se revoltă împotriva schimbării al cărei sens nu-l înțelege și se leapădă de D-zeu, Iov îi reproșează lipsa de discernămint. Eclesiastul nu este fiind cu acest gen de femeie: „Și

Iov — pictură

găsit-am femeia lui amară decît moartea, căci ea este capcana; inima ei: lanțuri și brațele ei: cătușe! Cel ce este bun înaintea lui D-zeu va scăpa de ea (Ec. 7,26).

Nu mai D-zeu cunoaște rezultatul luptei care se idă în inima lui Iov. Dar soția lui, această „femeie fără judecată” nu poate înțelege enigma. Iov încearcă în mod eroic și plin de tenacitate să înțeleagă lecția lui D-zeu. Două concepții opuse apar între soți și se ciocnesc: să respingi pe D-zeu care năpăstuieste omul prin suferință sau să-l accepți în pofida rîului pe care îți trimite. Să te retragi în singurătate și prostrație sau să împlinești misiunea sublimă și uriașă, prin care dragostea de bine va învinge răul, chiar dacă această luptă cere omului sacrificii enorme, nenumerate?

Conflictul dintre aceste concepții opuse izbucnește între soți și revine la suprafață mai ales atunci cînd este vorba de relația reciprocă D-zeu — credințioși. Trebuie ca fiecare dintre soți să înțeleagă aceste concepții divergente pentru ca fiecare la rîndul său să-și întărească convingerile, să se transforme și să caute o bază nouă de înțelegere după trecerea furtunii.

„Te mai îți dirzi în cucernicia ta?” a întrebat femeia lui Iov pe soțul ei. Ciudat lucru! D-zeu, în convorbirea cu Satana subliniază: „Iov continuă să se teamă de D-zeu și să se ferească de rău, măcar că tu m-ai ațîțat împotriva lui ca să-l prăpădesc” (2,3).

În aceste două cazuri, ce diferențe de sens conținute în aceleași expresii! D-zeu vorbește de Iov cu o stimă profundă. Soția, însă, pune un semn de întrebare plin de sarcasm și de batjocură. Și verbul a renege pe care îl pronunță în aceeași frază! Folosirea acestui ver în asemenea împrejurări ar putea fi interpretată drept un eufemism sau o denaturare. Verbul „Ivareh” înseamnă a binecuvînta. Ar fi putut să întrebăm verbul „Ikael” care are sensul precis de a „blestema”. Totuși ea folosește verbul „Ivareh” și nu „Ikael”. Se teme să spun „Blestemă-l pe D-zeu”, sau preferă un joc de cuvinte spunînd în mod ironic „Blagoslovește-l așadar pe D-zeu care a revărsat asupra ta atîtea nenorociri!”. Tradiția vede în expresia „bareh” aplicată lui D-zeu, atitudinea negativă a celui care se reconoaște creatură a lui D-zeu în fața Acestuia, de unde și traducerea de „a renege” a cuvîntului „bareh” (genitivul de „Ivareh”) care exprimă, după context, fie supunere adică recunoaștere, fie desolidarizare cu Creatorul; în timp ce „Ikael”, blestemul, repune sub semnul întrebării dreptatea divină. Deci femeia lui Iov incită la apostazie.

În căutările sale perseverente și altfel de dureroase Iov găsește în sfîrșit o soluție: el își lărgește concepțiile. Dar ea, femeia lui Iov? Și-a învîns ea oare zbuciumul? A evoluat?

Tradiția orală ne informează că Iov și femeia lui au căutat împreună un izvor care să le aducă vindecarea. Au ajuns la Ierusalim, unde au găsit acest izvor. Iov s-a îmbăiat și s-a vindecat. Este „Izvorul lui Iov”.

Sfîrșitul cărții ne vestește că Iov și soția lui au mai făcut copii, foare buni. Sintem conștienți că este vorba de aceeași soție. S-o fi schimbat? Se poate presupune acest lucru. Ea a fost victima indirectă, martorul direct al luptei interioare duse de bărbatul ei. Ea a ascultat, fără îndoială, convorbirile care se duceau — pe pragul casei lor transformate în cenusa — între Iov și prietenii săi (nu și între Iov și D-zeu). În fața acestui înălțător exemplar, „Femeia fără minte” reînțepe și ea să trăiască, dar fără să atingă vreodată înălțimile „Ioviene”, ci doar înălțimi pe măsura ei.

Într-o înțelegere mai bine starea de spirit a doi soți biblici care se înfruntă pe un teren atât de elevat cum e căutarea lui D-zeu (Iacov și Rahel, Iov și femeia lui) să amintim pe scurt una din multiplele idei disimulate în „Cîntarea cîntărilor”. Perechea care se iubea (simbolizînd pe D-zeu și poporul lui Israel) se pierdea deodată ne mai știind cum și unde să se regăsească. Ei ar fi dorit atât de mult să iasă împreună în larg: „Să ieșim în cîmpii, să petrecem noaptea împreună în cătune”. Se pierdeau și se regăseau în noua cunoaștere, în recunoașterea reciprocă.

Din căsnicia lui Iov se pot trage învățăminte importante. În pofida luptei duse după unul dintre ei și a rătăcirilor celui alt, în pofida ciocnirilor, soții mențin solidaritatea celulei familiale. Deși traumatizați în moduri diferite de nenorocirile prin care au trecut fiecare dintre ei, mergînd pe drumuri diferite, ei s-au regăsit deoarece au știut să reziste. D-zeu a scăpat sufletul lui Iov din ghiarele Satanei, iar Iov a salvat sufletul femeii sale. Dialogul dintre soți a fost necesar.

RACHEL MINC

De vorbă cu istoricul Andre Brissaud

(Urmare din pag. V-a)

care n-au fost cercetate pînă acum, cum sînt cele ale lui Himmler, ale înalțului comandament al forțelor armate germane, ale detașamentelor speciale SS, ale partidului nazist, păstrate toate la Washington, așa încît ai putea pînă unde mai bine decît alți istorici dinaintea dv. țina unor probleme care rămîn și azi controversate. De pildă, nu se știe nici acum exact cînd s-a născut ideea unei politici de exterminare „razică” a evreilor din Europa.

— Într-adevăr, la început SS nu urmărea exterminarea tuturor evreilor din Europa, ci înălțarea lor din „spațiul vital al popoului german”. În toate documentele găsite privind „soluția finală a problemei evreiești”, naștii foloseau cuvinte avînd același sens, ca: Ausrottung (dezrădăcinare), Ausschaltung (excludere, evicțiune), Himmler folosind chiar el expresiile: Judenevakuirung (evacuarea evreilor) și Austrottung des jüdischen Volkes (dezrădăcinarea popoului evreu) în discursul său, deosebit de virulent, rostit la 4 octombrie 1943 la Posen.

Hotărîrea de lichidare a evreilor a fost luată în iarna anului 1941—1942. Procesul Eichmann din Ierusalim a arătat-o pe larg.

— Ce a provocat cotitura politicii antisemite naziste?

— Pregătirea „Operației Barbarossa”, atacul împotriva Uniunii Sovietice. Într-adevăr, Hitler dă ordine de mîrire a grupelor speciale de exterminare (Einsatzgruppen), însărcinate cu lichidarea fizică pe măsura pătrunderii Wehrmachtului pe teritoriul sovietic.

În cursul procesului marilor criminali de război de la Nürnberg s-a citat scrisoarea pe care Göring a adresat-o lui Heydrich la 31 iulie 1941, prin care-l împuternicea să întreprindă pregătirile necesare „unei soluții definitive a problemei evreiești în toate teritoriile europene care se află sub influența Germaniei”. Apoi, în cursul celorlalte procese de la Nürnberg, mai ales acela al ministrului afacerilor externe și acela al organizațiilor naziste (SS, SD, Gestapo etc.) s-au prezentat altele documente, în special protocolul conferinței de la Wannsee, din 20 ianuarie 1942.

După documentele cercetate de mine, reținător nu aparține nici lui Himmler, nici lui Heydrich, ci lui Ioseph Goebbels.

Acesta nu l-a împiedicat însă pe Himmler să spună, în noiembrie 1941, medicului său personal, Felix Karsten: „Știu ce suferințe va aduce măsura soluției finale... Tragedia grandioasă este să crezi o viață nouă căldînd pe cadavre...” Eu voi purta această povară zdrobitoare...

Interviu de PAUL B. MARIAN

File de istorie

(Urmare din pag. V-a)

Domnule Redactor!

Rezultatul alegerii membrilor Epitropii Iașului lehi pămînteni în anul corent Fevruarie 18, a pus în capul nației în calitate de Epitropi pe D. profesor doctor Verthamer și D. I. Leibu Vainberg, pe lângă ceilalți membrii venerabili conlucrători ai acestei comunități în număr de șase mădulari (aleși) anume D. A. Cutman, S. Hers, I. Șaifeld, H. Rabinovici, L. B. Zisu și Manas Baras.

Prin niște asemenea membri capabili, care singuri pentru folosul comun au îmbrățișat zisele posturi, se speră că prezis comunitate va fi cîrmuită pe viitor în avantajul și progresele celeia ce pînă astăzi din cauza lipsei unor asemenea individe loiale, a cauzat stăvilirea folosului și progresul acestei comunități, dînd și ocazie la diferite inconveniențabilități în lăe Stăpîniri.

Supt-scrișii proești ai acestei comunități, care prin Art. din diferitele jurnale ale Onor. Consiliu Administrativ extra-ordinar, aprobate prin lăminatele otisuri, se cunosc în drept a exprima glasul obștii în privința avantajelor zisei comunități, declarăm printr-aceasta profunda mulțumire din partea obștii ce se cuvine D. marelui Paharnic Grigorie Cantacuzino Vornicul (1) orașului, care ca un funcționar activ și loial a stăruit însuși de față la prezisa alegeare, și care prin nobilele sale talente a putu conduce pe această comunitate la o cale de prosperitate prin punerea în capul (1) nației a niște bărbați capabili de o misie de care depinde prosperitatea comunității (1).

Aceasta, D-le. Redactor, bine-voiiți a o publica în coloanele loii D-le, spre a sluji ca o mică recunoștință ce obștea păstrează înaltei Stăpîniri, care prin înțeleptele ei măsuri, a pus în capul (1) Onor Vornicilor a capitalei un bărbat așa de activ și loial precum s-a citat mai sus.

(Urmează iscăliturile)

No. 69, 1858 7 martie

(Publicată în „Anunțatorul Român”, Gazetă semi-oficială. Buc., V (1858), nr. 21, martie 12, p. 4.)

În răspunsul epitropilor aleși, publicat în numărul din 19 martie 1858 al aceleiași gazete, aceea arată că nu vor lucra fără preget și nu vor cruța nici un sacrificiu, pentru a duce la bun sfîrșit misiunea lor, în nobilul scop de a munci pentru binele comun, „lucrînd exact și cu loialtate în folosul lui”. În același timp, ei au promis să fie „ori în caz trebuind oși și chiar înalte Stăpîniri, care binevoiesc a veghea și a îngriji cu o căldură părintească despre liniștea, avantajul și progresul comunității noastre”.

Confrăților! Cu plăcere vedem în recunoștință ce ați exprimat în coloanele „Anunțatorului Român” atî înalte Stăpîniri cît și nobilei persoane a D-lui Vornic al capitalei G. Cantacuzino, privitoare la alegerea făcută în 18 Fevruarie pentru membrii Epitropii comunității noastre, în al căruia cap supt-iscăliții se văd puși, și prin care vă arătați speranța, că în administrarea noastră se va dobîndi o îmbunătățire generală.

În adevăr, mai înainte de a fi onorați cu această serioasă misiune, aveam fiecare un scop, acela adevărat d-a lucra pentru binele comun (datorie sacră la care orice om este supus îndată ce intră în sfera vieții). Acum cînd fericita ocaziune ni se prezintă a fi uniți în funcția acestui scop nobil, mulțumim încrederii ce ați binevoit a ne da, spre a ne putea realiza în unire tendințele inimii, intru care vom lucra fără preget și nu vom cruța nici un sacrificiu, ci ne vom silii a ne arăta demni de a purta nume de om, și a împlini cu onoare și activitate misiunea la care sîntem chemați. Credem că și D-voastră, ca membrii venerabili, ce faceți parte însemnată în complexul prezisei Epitropii, nu mai puțin sînteți pătrunși de această sacră datorie, și că în cazuri mai grave toți în unire vom putea îndeplini cu sinceritate frumoasă sarcina pe care comunitatea de bună voie a încredințat-o în mîinile noastre.

Așa dar, neconsiderînd verice (orice) sacrificiu atît material cît și moral, ne vom devota binelui comun, și lucrînd exact și cu loialtate în folosul lui, vom putea fi ori în caz trebuind oși și chiar înalte Stăpîniri, care binevoiesc a veghea și a îngriji cu o căldură părintească despre liniștea, avantajul și progresul comunității noastre.

Vă rugăm să binevoiiți a primi profunda noastră mulțumire ce exprimăm onor. obștii pentru stima ce au avut pentru noi cu ocazia încredințării în mîinile noastre a administrării necesațiilor ei, și vom căuta din inimă și fără prejudecîi a nu abuza niciodată de această încredință și de considerația ce a arătat către persoanele noastre, atî în momentul alegerii, cît și acum prin simțimentala publicare ce face din parte-î în ziarul oficial.

(Urmează subscripțiile D-lor. epitropii și aleși)

(Anunțatorul Român. Gazetă semi-oficială. Buc., V (1858), nr. 23, martie 19, p. 3.)

Documentele pe care le-am reprodus reprezentă o dovadă a autonomiei de care s-a bucurat comunitatea evreiască din partea domniei, a recunoștinței pe care membrii obștii au exprimat-o pentru cei ce au vegheat la progresul comunității lor.

Baruh Hager

DOUĂ POVESTIRI
HASIDICE

Păcatul lui Donic

Tot harul lui Dumnezeu a coborât asupra lui Donic.

Din moși strămoși îi izvoresc fără sfârșit bogățiile — și cu cât risipește mai mult, cu atât mai mult îl crește belșugul. Singurul copil la părinți, averea întreagă e a lui.

Cu chipul său proaspăt și scipitor ca o floare, împodobit cu o barbă roșie și mătăsoasă, Donic e înalt și mlădios ca o trestie.

Donic trăiește cu familia sa într-o casă împărțită. Pereții palatului sînt bătuți în aur și pietre prețioase. Și toate lucrurile la fel.

Deși tânăr, Donic e adînc turburat de un gînd care nu-i dă pace. Odată — poate peste o sută de ani — va trebui să se despartă de bogățiile astea. Și pentru un om obișnuit sîc calce numai pe catifele și mătașe și să-și vadă împlini orice vîl, sau orice dorință, oricît ar fi ea de năstrușnică — gîndul că în cele din urmă va trebui să dea ochi cu arhanghelul morții și să coboare în groapă, era de neîndurat.

Și Donic hotără să-și ridice și pentru lumea cealaltă un palat — dar unul de o frumusețe fără pereche.

Donic se puse pe lucru. Se apucă să îngrămădească munți de fapte bune. Înestră sinagogle cu draperiile cele mai frumoase și îmbracă sulițele legii cu cămăși de aur și catifele. Își umplu odărlu cu amulete scumpe, binecuvîntate cîndva de țadikimi și dădu bani cu nemilulă pentru lucruri vechi și sfinte. În zilele de mari sărbători punea caitanul alb de mătase al lui reb Eli Melech și iarmuca de aur a rabinului din Lublin în serile de Seder purta hlamida albastră cu broderii de aur a lui Balsem și se folosea de făbăla de argint a lui reb Șmelke. De Hanuka aprindea sfeșnicul cu șapte brațe al bunicului din Spole și se încingea cu birul de aur al Maghidului din Mezerici. Și nenumărate altele asemenea lucruri sfinte fură adunate și folosite într-un fel sau altul de către Donic.

Și mai mult nici nu-i trebuia! Astfel stă pregătit palatul pentru viața de apoi. Un om de rînd nu poate îmbrățișa cu simțurile sale neslefuite munca lui Donic în toată marea țara ei.

Focul sculptor al aurului și jărăcutul pietrelor prețioase își ard ochii. Jiltul pe care Donic nu a trebuit să șadă pe lumea cealaltă e numai aur bătut cu pietrele prețioase cele mai mari și mai curate. Numai odată la o sută de ani scuipe marea cîte o asemenea piatră.

Dar sus, în creștetul tronului, toomai în mijlocul coroanei de pietre scumpe a căror strălucire întonece lumina zilei, lipsește ceva. Donic nu a izbutit încă să găsească un lucru vrednic să fie acolo.

Și nici nu-i de mirare. El, care a fost atît de răsfațat de Cel-de sus nu trebuie să precupețească nimic pentru a-și cîști așa cum se cuvine. Dacă vrea să ajungă acolo unde trebuie, atunci nici un mijloc nu trebuie să fie prea greu și prea scump.

Ani și ani de zile căută Donic și nu găsi nimic potrivit. Risipi bani în dreapta și în stînga, colindă lumea întreagă, trimise soli pînă la capătul pămîntului, nimic nu-i putea mulțumi. Pentru coroana lui visa cu totul altceva.

Pînă într-o zi, află că nu departe de palatul său șade un om care are niște tefilimii scrise de însuși vestitul Ezra gramăticul. Donic se cutremură. A găsit! Asta-i trebuie... Asta caulă el de altă vreme...

Și Donic porunci să-i înhamce cei mai buni cai la trăsură și cu sacii de galbeni o pună la drum.

Dar omul cu tefilimii nu se lăsa ademnit de toate bogățiile lumii. Bani, avari, astea nu sînt, Dumnezeu să mă ierte, decît însuși izvorul păcatelor. Pe Donic îl simțise de la o poștă. Îl înăbușea duhoarea bogăției lui o nemăsurate. De aceea nici nu-l lăsa să se apropie de el. Dimpotrivă, căută să-l alunge.

— Auzi obrăznicie! Un caic, o stîrpiră, o nimica toată, să aibe îndrăzneala să se poarte așa cu un bogătaș ca mine!

Și mai încăpățînat și mai hotărît ca pînă acum Donic simțea că dorința lui pămîtașă de a pune mîna pe lucrul de care ducea țipsă îl mistuia ca un foc.

Reb Abeș, omul cu tefilimii, avea o casă grea de copii și o ducea numai în lipsuri. De multe ori prăznuia ospățul de Șabat doar cu dînce. Odată, de Pesah, i s-a întîmplat să sărbătorească Sederul cîntînd numai Hagada. Cuvintele lui însă — ce balsam dulce și sfînt de flori ametoare răspîndeau de jur împrejur! Uitat de toate — de micimea omenească, pînă și de foame. Reb Abeș se simțea în sărăcia lui ca pește în apă. Numai așa poți să te contopești cu strălucirea dumnezeiască. Palate și jilturi de aur nici nu-i puteau trece prin mînte — dar nici la arhanghelul morții nu se gîndea vreodată.

Pentru nevasta și copiii, însă, încercarea era prea grea. Toată viața să rabzi de foame și să te întinzi după o bucată de pîine! Femeia ar fi răbdat cu dragă inimă. Dar bieții copii, cu ce sînt ei vinovați? Și apoi, mai au și o fată pe care trebuie s-o mărite. El, reb Abeș, însă, nici gînd să facă ceva. Și ca ea să-i vorbească — nu îndrăznea. Doar în suflul ei, își zicea: pînă cînd? Și deodată, lată ispită în casa lor.

Cînd Donic își dădu seama că nu va izbuti s-o scoată la capăt cu omul acesta care trăiește cu capul în nori, se apucă să vorbească pe ascuns nevastă și copiilor lui reb Abeș. Aurul lui îi orbi și zgîndări în suflul lor o poștă nebună după avere. Femeia știa că din toate astea n-o să iasă nimic — și orice ar face bogătașul, tot degeaba o să fie. Bărbatul ei este gata să-și dea oricînd suflul pentru tefilimii acea. Și aom să-i schimbe, pe ce? Pe bani? Pe bogății? Nu, pentru nimic în lume.

Și totuși — femeia, în marea ei amărăciune, oricît de cumințe și de acucenică ar fi fost, mai trăgea nădejdea că străinul care e gata să jertfească atîta avere nu-i dect un trimis al lui Dumnezeu, care nu mai poate răbda s-o vadă cum suferă de foame, ea și copiii. Dar de ce vrea să-i mintuie tocmă prin vînzarea tefilimilor, asta îl vine mai greu să priceapă.

Cînd reb Abeș află ce se petrece în casa lui și că necuratul și-a găsit sălaş chiar sub acoperșul său îl alungă minios și stîmbe focul ispitei care ardea în suflul nevastă sale.

Dar Donic nu se dădu bătut. El stătea la pîndă ca lupul în preajma stînei.

În anul acela se întîmplă să fie o mare lipsă de etrogim — adică de chitre, pentru sărbătorile de Sucoth.

Pe vremuri, asemenea lucru se întîmpla cam des. Totuși, undeva, departe într-un tîrgușor — se găsea cîte un etrog. Reb Abeș, gata să facă orice jertfă ca să-l poată avea, o pornea pe jos, într-acolo, spre tîrgușorul acela binecuvîntat de Dumnezeu.

Tot anul izbutea, cu chiu, cu vai, să ciupească din cîștigul lui nenorocit de dascăl cîte un gologan pe care-l punea deoparte, ca să-și poată cumpăra etrogul sau să aibe măcar pentru o parte din cheltuielile de drum. Dar anul acesta era mai rău ca-î toți anii. Nici urmă de etrog. Oricît ar fi dat, nu puteai să găsești nicăieri.

Și reb Abeș stătea foarte amărît în ajun de Sucoth, în sinagogă, mult după miezul zilei. Cum se despărta de tefilimii lui? E drept că în cele opt zile de Sucoth n-are nevoie de ei, fiindcă nu se cade să-i poarte cît ține sărbătoarea. Pe de altă parte, însă, nici etrog nu are...

Și se uită cu dispreț la brațele sale, o la niște crengi uscate care nu folosesc la nimic. Deodată răsări înaintea lui, ca din pămînt, Donic — în mîna cu un etrog și un lulaf de o frumusețe fără pereche.

De mult nu mai văzuse reb Abeș un lulaf atît de frumos. Își lua ochii, nu alta. Sinagoga se umplu de toate balsamurile îmbătătoare ale raiului.

Reb Abeș începu să clipească din ochi, orbit parcă de fulgere nenumărate. Casa se învîrtea în jurul său. Din colțurile încăperii, din pereți parcă răsăr palmierii înalți, cu crestele ascuțite, care gîuresc tavanul și se înalță spre cer, în mîm cu fructul sfînt. Ar vrea să atingă fructul cu mîna, dar brațele sale sînt parcă legate, înțepenite. Spaima îl cuprinsese. I se părea că vede cum palmierii se înalță mereu, tot mai sus, se împletesc și se piend în nori.

Deodată, reb Abeș tresări, ca și cum s-ar fi trezit dintr-un somn greu — și spierat, puse mîna pe tefilimii.

Mai tîrziu, după ce făcu schimbul, Donic, care se luptase atît de greu pînă căpătase tefilimii era turburat și nemulțumit. O mare neliniște îl stăpînea. Un gînd neplăcut îi sfredelua mîntea. Cîndul că el, Donic, l-a cîștit pe omul acesta, pe reb Abeș, să dea aproape un etrog tot ce-i este lui mai aproape de suflet și ceea ce n-ar schimba pentru toate comorile din lume.

Tefilimii, cu cutiile lor roase și mototolite, cu fișele lor de piele uscate de vechime, pur niște ochi cari se uită, muștrători și plin de dispreț, la toate celelalte lucruri sfinte și vechi din aur și argint care umplu palatul.

Donic nu îndrăznește să le atingă. Cînd se apropie de ele, se cutremură de frică. Ii pare rău de tîrgul pe care l-a făcut. Remușcărilor îi rod suflul, ca rugina.

Cu mare bucurie ar da înapoi tefilimii și încă ceva pe deasupra. Dar de unde să-l la pe reb Abeș, care din zluza schimbului a dispărut cu ai lui și nu i se mai poate da de urmă! Parcă ar fi intrat în pămînt!

Donic e în prada desnădejdi. Noaptea se zbate ca în friguri. Mereu se trezește din visuri grele, scîldat în sudori reci. Tefilimii cresc, cresc necontenit, ca niște capete înfloritoare de fieră cu colți ascuțiți și coarne gata să-l străpungă și să-l sfîșie.

Strălucirea dimprejurul său, palatul cu aurul și argintul și pietrele prețioase și mătașurile, se dărîmă, se fărîmîtează, se spulberă cu temelii cu tot și se împrăștie în cele patru vînturi. Izvoarele de aur din care se adăpa bogăția lui au secat dintr-o dată. Peste tot plutește neliniștea.

În jurul lui Donic suflă vîntul otrăvit al groazei. Deasupra capului său, arhanghelul morții, rinjind își învîrte spada înșingănată.

Peste 70 de ani...

Bătrînul rabin din Savrania veni odată într-un tîrg unde se întîmplase că un evreu răpise altuia un drept moștenit din tată în fiu și în felul acesta îi luase pîinea de la gură.

Bătrînul rabin era scump la vorbă. De aceea fiecare cuvînt ce-i ieșea din gură părea ca o piatră scumpă. Dacă mormăia ceva era semn că cîntava trebuie să se aștepte la o săpuneală zdravănă.

— Cum ați îngăduit o asemenea ticăloșie? întrebă el pe frunțașii obștei. Cum se poate? Parcă am fi în Sodoma, nu alta.

Speriați, frunțașii obștei se jurară că nu sînt de vină. N-au putut face nimic nemernicului, cu toate că au încercat împotriva lui toate mijloacele. Omul acesta nu se teme de nimic și de nimeni.

Rabinul din Savrania rîse în hohote. — Nu se teme de nimeni... Hanania! strigă el către ceauș. Du-te te rog, după el și spune-i să vină îndată.

Hanania se întoarse cu răspunsul că ticălosul nici gînd n-are să vină. Rabinul din Savrania, zicea el, n-are nici un drept să-i poruncească.

Rabinul încrunță puțin fruntea, căzu pe gînduri, apoi spuse apăsător: — Du-te, Hanania, încă odată și spune-i să vină chiar în clipa asta!

Tăcu, își încrunță și mai tare fruntea și măsurîndu-și cuvintele, adăugă: — Dacă nu vine acum, va fi de prisos să mai vină.

Cuvintele astea nu-i prea făcuseră plăcere ticălosului, care veni într-un suflut la rabin.

— Un boier ca tine trebuie să fie de două ori poștat? Odată nu ajunge pentru un obraz subțire ca al tău? Pe ce te bizui că-mi stai împotriva?

Ticălosul se umflă în pene: — Tădicul din Shiza m-a binecuvîntat și m-a încredințat că nimeni nu-mi va putea face nici un rău și că voi trăi mult.

Bătrînul sări de pe scaun și-și trecu degetele lungi și palide prin barba lui argintie.

— O! făcu el uimit. Sfîntul rabi din Shiza te-a binecuvîntat? Te-a binecuvîntat chiar el? Și ți-a făgăduit ce ai spus? Auzi! Sfîntul din Shiza! De mare cîinste ai avut parte. Și desigur ceea ce ți-a făgăduit se va împlini.

Și bătrînul îl străpuse cu privirile lui ascuțite.

— Cu toate astea ai trebui să tremuri în fața rabinului din Savrania.

Un zîmbet obraznic miji între buzele roșii și groase ale ticătosului.

Rabinul ridică glasul:

— Cuvintele sfînte ale rabinului din Shiza se vor împlini. Dar nu uita că psalmistul zice: „Durata vieții noastre este de șaptezeci de ani”. Vei trăi, într-adevăr, șaptezeci de ani și-ți va merge bine. Dar după aceea eu am să-ți prelungesc viața încă cu douăzeci de ani... Numai că vor fi alți de nenorociți, că o să uiți și gustul anilor buni.

Flora biblică

IENUPĂRUL

Profetul Ieremia compară oamenii, după natura, caracterul și felul lor de a fi, cu arborii. Despre oamenii buni profetul vorbește astfel: „Binecuvîntat fie acela care se încredințează Celui Etern și a cărui nădejde este Cel Etern: el va fi ca arborele sădit la marginea apei, care își întinde rădăcinile pe lîngă rîu și nu știe cînd vine arșița; frunzele lui sînt verzi dacă e an de secetă, nu se teme și nu înțeală să dea rod” (Ieremia 17.7 și 8). Din păcate, profetul nu indică numele acestui copac; deci nu putem ști la ce specie se referă. Cînd este însă vorba despre oamenii nelegiuiți, profetul este mai explicit. Iată ce spune: „Acela va fi ca ierburile pustiei și nu va vedea cînd va veni binele, ci va locui în locurile arse ale pustiei, în pămînt neroditor și nelocuit”. Așa sună versetul în traducerea lui Gala Galaction. În original expresia este arar.

Identificarea acestei plante provoacă controverse. În unele traduceri ale Bibliei „arar” este redat prin „iarbă neagră” (caluna vulgaris), în altele prin cuvîntul „nevoiaș”. Totuși, numeroși comentarii înclină să creadă că „arar” înseamnă ienupăr. În legătură cu aceasta este interesant ceea ce scrie N. B. Tristram în cartea sa „Istoria naturală a Bibliei”, apărută acum un secol: „Nu există nici o îndoială că „arar” din Biblie este planta denumită tot arar în limba arabă și care este ienupărul care crește în regiunile cele mai aride și mai pietroase ale deșertului. Aspectul lui trist și gălbejit, cu frunze veștede, presate pe tulpina-i noduroasă, conferă o mare forță contrastului pe care vrea să-l sugereze profetul”.

Menționăm că și Pirke Avot (Mișna) citează acest verset al profetului pentru a stabili o diferență între două tipuri de oameni. De data aceasta comparația este între omul „a cărui înțelepciune depășește faptele bune” și acela „ale cărui fapte bune îi depășesc înțelepciunea. Cel care pune față în față aceste două categorii de oameni este celebrul rabi Eleazar Azari Comparațiile sale merită să fie redată: „Cel a cărui înțelepciune depășește faptele sale, cu ce poate fi comparat? Cu un arbore al cărui frunziș este stufos, dar ale cărui rădăcini sînt mici; vine vîntul, îl smulge din pămînt, îl răstoarnă și îl culcă la pămînt, cum e scris: „la fel ca arar-ul.” Dar acela ale cărui fapte depășesc înțelepciunea cu ce poate fi comparat? Cu un arbore cu ramuri rare dar cu rădăcini puternice; astfel că chiar dacă toate vînturile lumii ar sufla asupra lui, nu se mișcă, așa cum e scris: „El va fi ca arbore plantat la marginea apei...”

TREI SECOLE DE ISTORIE

Din inițiativa organizației religioase „Synagogue Centrale” la New York s-a deschis o expoziție consacrată trecutului comunității evreiești din S.U.A. Diferite documente, cărți de rugăciuni, diagrame și fotografii reconstituie istoria acestei comunități, începând din anul 1654, când primii 23 de imigranți evrei au debarcat pe pământul american și pînă în zilele noastre. Ei s-au lovit de mari greutăți, ceea ce a făcut ca obștea să crească într-un ritm lent. Astfel, în anul 1695 — adică după 40 de ani de la venirea primilor imigranți — la New Amsterdam cum se numea pe atunci orașul New York se aflau doar 100 familii evreiești, majoritatea sefarzi. Ritmul imigrației se accelerează începând din secolul al XIX-lea. Așa, în timp ce în anul 1825 la New York trăiau 600 familii evreiești, în anul 1860 numărul lor era de aproape 40.000. La începutul acestui secol, orașul număra 600.000 evrei; zece ani mai târziu, numărul se dublează. În același timp se creează comunități evreiești în multe alte orașe americane.

În prezent, comunitatea din S.U.A. este cea mai mare din lume. La sfîrșitul anului trecut ea număra 5.870.000 suflete.

EVREII-NEGRI DIN ETIOPIA

Revista londoneză „Jewish Frontier” publică într-unul din numerele sale recente un studiu despre falași, evreii-negri din Etiopia. După o amplă incursiune în istorie, autorul (prof. Faitlovitch) descrie obiceiurile și instituțiile acestei populații. Falașii venerază Biblia, pe care o cunosc însă în traducere etiopiană. Îndeosebi ei studiază cărțile: lehoșua, Judecători, Regi și poemul Cîntarea cîntărilor.

Falașii sînt în număr de cîteva zeci de mii, concentrați mai cu seamă în jurul orașului Gondar, vechea capitală a țării.

O CEREMONIE IMPRESIONANTĂ

O impresionată ceremonie a avut loc recent în fața școlii din cartierul Hospitaliers-Saint-Gervais din Paris. Părinții elevilor de azi și mulți cetățeni din cartier au ținut să fie de față la ceremonia fixării unei plăci comemorative pe frontispiciul școlii. Placa era următorul cuprins: „1657 de copii evrei, elevi ai acestei școli au fost deportați în Ger-

mania în timpul celui de-al doilea război mondial și exterminați în lagărele naziste. Să nu uităm!”

O FAPTĂ DE NEUITAT

Grație activității pline de nobil umanism pe care a desfășurat-o în plin război, d. Carl Lutz, fost în anul 1944 consulul general al Elveției la Budapesta, a salvat de la deportare și exterminare la Auschwitz peste 50.000 de evrei.

Mai multe organizații umanitare, printre care Liga internațională pentru drepturile omului, l-au propus pe d. Carl Lutz, azi în vîrstă de 76 de ani, pentru premiul Nobel pentru pace.

ŞALOM ALEHEM LA TELEVIZIUNE

Actorii Iosef și Lea Kolin au susținut la televiziunea din orașul Volgograd un recital din creația lui Salom Alehem. Au fost prezentate pe micul e-

cran fragmente din „Tevie-lăptarul” și „Stele rătăcitoare”, două din scrierile cele mai cunoscute ale marelui umorist.

SPECTACOL MANGER LA MELBOURNE

O formație de artiști-amatori a prezentat la Melbourne un spectacol alcătuit din dramatizări ale cîtorva din poemele lui Ițic Manger.

Spectacolul a avut loc în limba idiș.

O CARTE RARĂ

La o licitație care a avut loc la Londra s-a vîndut un exemplar din ediția în limba galică a Psalmilor, apărută în 1896.

SUPRAVIEȚUITORII LAGĂRELOR NAZISTE

La Buenos Aires s-a ținut prima conferință latino-americană a supraviețuitorilor lagărelor de exterminare nazistă. Au luat parte delegați din Argentina, Bolivia, Brazilia, Chili, Uruguay și Venezuela. S-a hotărît, între altele, înființarea unei Federații a supraviețuitorilor care locuiesc acum în țările de pe continentul latino-american.

CEI DREPTI NU SINT UITATI

Un număr de 21 de olandezi care în anii ocupației naziste au luat parte la acțiunea de salvare a concetățenilor lor evrei au fost distinși cu Medalia Recunoștinței, a Institutului Yad Vașem din Ierusalim.

PROCESUL MASACRULUI DE LA BABI YAR

În fața unui tribunal din orașul Regensburg (R.F. a Germaniei) a început procesul a trei foști ofițeri ai Gestapoului acuzați de a fi luat parte la masacrul de la Babi Yar, periferie a Kievului, unde în anul 1941 au fost ucși peste 33.000 de evrei.

Se prevede că procesul va dura 3 luni.

O CARTE DE SUCCES

Publicul japonez a primit cu mult interes cartea „Japonezii și evreii”, apărută pînă în prezent în 15 ediții. Cartea e semnată cu pseudonimul Isaia Ben Dasan, după unii autorul fiind evreu, după alții japonez.

„CIOCANUL DE LA TREBLINKA”

În cursul acestei luni, la curtea cu juri din orașul Düsseldorf va începe procesul lui Franz Swiderski, care se bucura de o sinistră faimă printre deținuți sub numele „Ciocanul de la Treblinka”. Acest sadic obișnuia să-și omoare victimele cu lovituri de ciocan aplicate în cap. El este acuzat de uciderea, în acest fel, a unui număr de 15 copii, între 8 și 13 ani.

Mulți ani Swiderski a trăit sub nume fals, adevărata sa identitate fiind stabilită în ultimul timp.

UN EPISOD EROIC

„Danemarca 43” se intitulază filmul documentar care reconstituie acțiunea eroică a patrioților din această țară prin care au putut fi salvați de la deportare concetățenii evrei.

ANIVERSAREA COMITETULUI EVREIESC AMERICAN

Comitetul Evreiesc American (The American Jewish Committee), una din cele mai vechi organizații evreiești din S.U.A. și-a aniversat de curînd 65 de ani de existență. Printre fondatorii comitetului s-au aflat personalități proeminente de la începutul acestui secol, printre care: Louis Marshall, Felix Warburg, Jacob Schiff și alții.

Sub semnul aniversării a stat conferința anuală — a 65-a a comitetului. Dl. Philip E. Hoffman a fost reales președintele organizației.

CATEDRĂ DE IUDAISTICĂ

În cadrul facultății de teologie din Lucerna (Elveția) a luat ființă o catedră de studii iudaice. Prima prelegere, pe o temă de istorie, a fost ținută de rectorul universității ebraice din Ierusalim.

CONGRESUL EBRAIȘTILOR

Ebraiști din numeroase țări se vor întruni la Ierusalim între 10—13 ianuarie 1972, cînd va avea loc cel de-al IV-lea Congres al Uniunii Mondiale a Ebraiștilor. (Brit Ivrit Olamit).

Într-o conferință de presă ținută la Londra, d. Arie Tarkower, președintele comitetului executiv al acestei organizații, a arătat că pînă acum

și-au anunțat participarea peste 500 de savanți și lingviști.

Referatele și dezbaterile ce se vor desfășura în cadrul congresului vor aborda cele mai importante aspecte ale limbii ebraice, scrise și vorbite.

O NOUĂ EDIȚIE A SCRIERILOR LUI SALOM ALEHEM

În Uniunea Sovietică a apărut o nouă ediție, în 6 volume, din scrierile lui Salom Alehem. Ea include, în traducere rusească cele mai populare romane și povestiri ale umoristului și a fost tipărită într-un tiraj de 250.000 exemplare.

Salom Alehem se numără printre cei mai populari scriitori, deosebit de apreciat de publicul sovietic. Acest fapt se vedește și din cele 50 de ediții cîte au apărut pînă în prezent în U.R.S.S., totalizînd 7 milioane de exemplare.

PELERINAJ

LA TERESIENSTADT

Și în acest an comunitatea evreilor din Praga a organizat un pelerinaj la Teresienstadt, unde în anii ocupației naziste a funcționat un lagăr de concentrare.

REUNIUNE COMUNITARĂ

Delegați din 18 comunități evreiești au luat parte la lucrările celei de a 24-a sesiuni a Consiliului comunităților evreiești din Europa, care a avut loc luna trecută la Roma. Lucrările au fost prezidate de d. Claude Kelman (Franța).

Primele cărți rabinice

(Urmare din pag. 1-a)

din România. Însăși indicarea numelor solicitanților, cei mai mulți rabini și locuitori de rabinii, reprezintă o sursă prețioasă pentru o eventuală istorie a rabinilor din Țările Române. Rabinul Landau a fost solicitat și din străinătate, avînd dispuște halahice, de exemplu, cu rabinul Israel Isar din Vinnița, autorul cărții „Šaar hamispat”, cu rabinul Šlomo Kluger din Brody, cu rabinul Ițhac Meir, fiul rabinului din Apt etc. Cînd rabinul din Rijnin a decedat, împărțirea succesiunii s-a făcut de rabinul Landau.

În anul 1842 (5602) a fost ales, cu consimțămîntul rabinului Landau, un al doilea rabin la Iași, după părerea fiului acestuia, rabinul Matitiahu Landau din Podul Turcului, chiar din inițiativa și cererea rabinului Landau. Alegerea s-a făcut în persoana rabinului Aron Moșe Taubes, fost rabin al comunității Snyatin din Galiția. La scurtă vreme după venirea sa la Iași, rabinul Taubes s-a impus ca un erudit și un talmudist autentic. Cei doi rabini au conlucrat o vreme în armonie, fiecare activînd în cartierul său, dar ulterior s-au ținut între ei neînțelegeri în chestiuni halahice, fapt care a influențat și relațiile lor particulare. Această încordare a fost însă lichidată odată cu înrudirea lor — în anul 1846, rabinul Matitiahu, fiul rabinului Landau s-a căsătorit cu fiica rabinului Taubes. Rabinul Taubes a decedat în ziua de 11 Tamuz 5612 (1852).

Fiul și urmașul său, rabinul Šmuel Šmelke Taubes, în colaborare cu nepotul său, rabinul Haïms Taubes a editat voluminoasa sa carte de response „Toafot Reem” (Zolkwa 1855), fiecare dintre editori adăugînd un număr de response proprii. Cartea conține 216 response halahice în toate cele 4 domenii

ale Sulhan Aruhului. Cele mai multe dintre ele au fost scrise în răsămîntul de 10 ani, cît auto-ul a pătorit la Iași, după cum reiese din datarea responselor. Solicitanții sînt în marea lor majoritate rabini din România, dar un număr de response sînt adresate și unor rabini din străinătate. Printre iluștri rabini galițieni cu care autorul corespundează sînt rabinul David Hacoheh, fiul autorului cărții talmudice „Kefoț hahoșen”, rabinul M. Ornștein din Lemberg, Herș Ornstein din Lemberg, rabinul M. Itinga, Šlomo Kluger și rabinii din Rozdel și Kosef.

Mai multe response sînt mărturie că rabinul Tabues s-a bucurat de multă apreciere din partea învățaților talmudici contemporani. De exemplu: „A venit în fața mea o femeie îndrumată de sfințit (adic din Buczacș, ca să se consulte cu mine”. În sinul comunității din Berdicev s-a iscat o neînțelegere în legătură cu un haham, admis de un rabin și contestat de altul; cazul a fost îndrumat rabinului Taubes, pentru a decide.

Așa cum la cartea halahică amintită au lucrat fiul și nepotul autorului, tot așa și la cartea de comentarii la Pentateuh, „Karnei Reem”, editată de nepotul său, rabinul Ițhac Aizic Schor, rabinul de mai tîrziu al Bucureștiului, nepotul a inclus comentarii proprii pentru a explica însemnătatea cuvintelor bunicului meu, exprimate lapidar”. Mai mult, rabinul Schor a atașat cărții bunicului său o carte a sa completă — responsele Haroș. Cartea „Karnei Reem” interpretează Pentateuhul după sistemul hasidic-kabalist, conținînd scurte însemnări, dezvoltate apoi de nepotul autorului.

I. IOSEF COHEN

ידי שני עמ ען

— רחל און לאה —

פאר א טרונק וואסער

א מעשה מיט איינעם א צדיק, וואָס איז געווען א נדוף בתורה, און ער האָט געהאט זיין און טעכטער. ער איז גע- ווען פֿרום און אלע זיינע זינגער און זיין הויז איז געווען אַפֿן פֿאר יעדן איינעם אין אלע נובע מידות וואָס די חכמים האָבן אויסגעזעענט האָבן זיך אין דעם האָזיקן מענטשן געפונען. איינפֿאַך איז אים איינגעפֿאלן זיך אים בעצונעמען און ער האָט געמיינט, אז די נאָכער שפע וואָס נאָס כבוד האָט אויף אים געטאָן מ'שיפע זיין, קומט אים צוליב זיין פרומקייט און דערק און ער האָט נים געזאָגט, אז דאָס אלץ איז אים געקומען מיט נאָס כבוד — הו"א חסדים.

וואָס האָט מען געטאָן צו אים פֿון הימל? איינפֿאַך איז ער דאָזיקער פרומער פֿאַן ארויס א ביסל שפּאַצירן — און פֿלוצים האָט ער זיך געפונען אין א סכּוּד, און א לאַנד וואָס איז נישט באַזעצט פֿון מענטשן, אויף א שפּעט וואָס אן אַרבעט האָט נאָך נים אָנגעזען. און נאָס כבוד־הוא האָט ארויסגעזיגט די זון פֿון איר פֿומער- פֿאַס און ער איז געוואָרן רייזשיק און פֿאַרחהלעכט ביז צום שפּאַצירן. ראָ האָט אליהו זכור לטובּ זיך צום אַנפֿאַלעכט, פֿאַרשטעלט ווי אן אַראַבי- שער וואַסער־ברענער, און אין האַנט האָט ער געטראָגן א לאַנג אַפֿטעל. הייבט ער אויף רעס לאַנג און פֿלויג גלם מיט וואַסער, אין שרייב הויך אויפֿן פֿיס; הער ס'איז דורשיקט וואָס קומען טרינקען!

האָט ער פרומער פֿאַן דאָס דער- הערט, איז ער צוגעקומען צו אים און געזאָגט: נים מיר א ביסל וואַסער צו טרינקען. זאָגט צו אים אליהו זכור לטובּ: וואָס וועסטו מיר דערפֿאַר נעבן? זאָגט צו אים ער פרומער פֿאַן דעם וואָס אליהו צו אים: אפֿילו דו וועסט מיר העלן אלע גע- שער אין דער וועלט וועל איך דיר געבן וואַסער נישט נעבן, אויב דו ווילסט

טרינקען — נים מיר דיינע מעשים מיר, ביים וועל איך דיר געבן וואַסער. אין דעם פרומער פֿאַן האָט דאָס אָנגענומען און האָט אים אָפּגעגעבן א העלפֿט פֿון זיינע מצות און מעשים טובים. דערפֿאַר צום האָט ער אים געגעבן וואַסער. ערשט טרינקען.

און באַרד איז אים דער בירד נע- שוואַלן געוואָרן, אז ער האָט געזינגט ער שפּאַכט אַמעס — האָט ער אָנגע- הויבן שרייען אין זיין גרויסן גער און ווייפֿאַך. איז אליהו זכור לטובּ געקומען צו אים, פֿאַרשפּעלט ווי א רופֿא, און האָט געזאָגט: איז אונטערפֿון א רופֿא, און ער צוגעקומען צו אים און געזאָגט: נים מיר א רופֿא! זאָגט ער צו אים: אויב דו וועסט מיר געבן דיינע מעשים טובים וועל איך דיר געבן א רופֿא. האָט ער אים אָפּ- געגעבן די צווייטע העלפֿט — און אליהו זכור לטובּ האָט אים דערפֿאַר געגעבן א נאָך, האָט ער צעקויפֿט און אַרפֿאַ- געטלונגען, גענוגט געוואָרן און האָט זיך געשפּעלט אויף זיינע פֿיס. אז ער איז אויפֿגעשטאַנען — האָט ער זיך געפֿירט לויק פֿון מצוית און מעשים טובים. האָט ער זיך ביישט צעצויגט. האָט זיינע קינדער געהערט זיין געווייזן און האָבן אים געפֿרעגט: — פֿאַמט, וואָס איז דיר? האָט ער זי געענטפֿערט: איינע קינדער, אלע מצוית און מעשים טובים וואָס איך האָב געפֿאַן פֿון מיין יוגנט אָן ביז היינט האָב איך אָפּגעגעבן פֿאַר א כבוד וואַסער — היינט ווי זאָל איך נים היינט?

די ערשטע רבישע פֿרים פֿון רומעניע

(זעט פֿון זייט 11)

ספר הקצות חיים, הרב מ. אַרנשטיין, פֿון ליבערעג, הרב הערש אַרנשטיין, אירסוף לעב- טעל, הרב מ. אייזנאָב, הרב שלמה קלוגער, די רבנים פֿון ראַזייל און פֿון קאַסער. מערער תשובות זאָגן עדות אז הרב טאָבעס איז געווען אן אַלערעכטע אויסאָרעט, און די תלמידים חכמים פֿון זיין צייט האָבן פֿאַר אים געהאט דר-ארץ. זעט פֿון עניני פֿעקל: זעט אין געקוי מען צו מיר א סדר געשיקט פֿון דעם צדיק פֿון בלשכאַס, זיך באַראַטן מיט מיר. אין דער קהילה פֿון בערדישעווע האָט זיך געיאָוועט א סיכּוּד וועגן א שוחט, וואָס מיר רב האָט גע- געבן די תּוֹכּה, און א צווייטער רב האָט דער פֿאַליאָ געבראַכט געוואָרן פֿאַר די טאָבעס, ער זאל אַנטשיידן.

פֿונקט אויבויים ביים דער- מאַנטס ספר הלכה האָבן טייטש אַרבעט דער זון מיטן אייניקל, אויף האָבן זיין אויך מיטגאַרבעט ביים ספר פֿירושים צו חומש "קריני ראם", וואָס ס'האָט פֿאַרפֿאַס- געטעט הרב יצחק אייזיק שאַר, פֿעשטער ער איז בוקאַרעשט. דאָס אייניקל האָט צוגעגעבן אייגענע פֿירושים צום ספר. כדי צו דער- קלערן די באַדייטונג פֿון דעם זיינעם געדינקען וואָס זענען אויסגעדיקט בקיצור נאָך מער. ערב די שפּאַר האָט צוגעגעבן צום וויינט ספר וויינט א גאַנץ ספר, וואָס ער האָט אָנגעשריבן, תּוֹר בּוֹת האַט דאָס ספר קריני ראם איז א פֿירוש צו חומש לויט חידושי און קבלה און וואָס האָלט קורצע פֿאַרשיידענע וואָס זענען ברייטער באַהאַנדלט געוואָרן פֿונעם ספרים אייניקל.

ליציע. א קורצע צייט נאָך זיין קומען קיין יאס, האָט זיך ר' טאָבעס אימפּאַנירט מיט זיין ערווייניק און זיין ברידער רב- נים האָבן צוזאַענגעאַרבעט בשלום, יעדער אין זיין קוואַרטאַל, נאָר שפּעטער האָט זיך געיאָוועט צווישן זיי א סיכּוּד אין געוויסע הלכה-ענינים, און דאָס האָט אויך באַדייטלעכע פֿרוואַכע באַצויגען. דער סיכּוּד איז ליקווידירט געוואָרן ערשט ווען די צוויי רבנים האָבן זיך מחתן געווען — אין יאָר 1846 — ווען הרב מחיתיהו, ר' לאַנזאָס וו, האָט חתונה געהאַט מיט ר' טאָבעס טאָכטער. הרב טאָבעס איז נפטר געוואָרן 11 טאָג אין תמוז 1858.

זיין זון און זיין נאכפֿאַלגער אויף דער כיסא הרבנות, ר' שמואל שמעלקע טאָבעס, צווא- מען מיט זיין אייניקל, ר' חיים טאָבעס, האָבן ארויסגעגעבן א גרויס ספר "שאלות ותשובות" (זאָלקווא 1855). יעדער איי- נעם פֿון די מחברים האָט צוגע- געבן אייניקע אייגענע תּוֹכּה. דאָס ספר אַנטהאַלט 216 שאלות ותשובות וועגן א פֿיר בעדייטן פֿון שולחן ערוך. די מערסטע פֿון זיי זענען אָנגעשריבן גע- וואָרן אין די צען יאָר ווען דער מחבר איז געווען דער מנהיג רויחן פֿון דער יאסער קהילה. די וואָס פֿאַרלאַנגען ענטפֿערט זענען צום מערסטן טייל רבנים פֿון רומעניע. איבער עס זענען פֿאַר אונד אויך אַנערע תּוֹכּה פֿאַר רבנים פֿון אויסלאַנד. צווישן די באַקאַנטע רבנים פֿון נאַליציע מיט וועלעכע דער מחבר פֿון

וואָס זעט באַדייט דער נאָמען. לאה"ו דער פֿירוש זיינער איז נישט קלאַר אין א בעזונדער מאַס. פֿאַראַן דאָ פֿאַרשידענע מיינונגען. דאָס דאָזיקע וואָרט געפינען מיר אין פֿאַרשידענע געשטאַלטן ביי די עלטסטע סעמיטישע פֿאַרפֿאַרן. די בעלזשנסע מירן עס ארויס פֿון אייניקע שורשים. אין דער אַקאַדישער פֿאַרפֿאַרן באַדייט ליטסו א קר' אַא (לאון זכר לו. "אקס"). ביינאָד מיט דעם פֿאַרמאָנט די דאָזיקע פֿאַרפֿאַרן אויך דאָס וואָרט ליטסו מיטן באַדייט "שטאַרק, קרעפֿטיק" אַא"וו. "לאה" קאָן שטאַמען פֿון דעם אַדער יענעם וואָרט. אויסער אַקאַדיש און העברעיִש טרעפֿן מיר עס אין ווער- טער, וועלעכע זענען געשאפֿן געוואָרן פֿון דעם אייגענעם אַפֿשטאַם אויך אין די אַנדערע סעמי- טישע פֿאַרפֿאַרן: אין דער פֿעניקישער פֿאַרפֿאַרן טרעט עס ארויס אין "עבדלאת", עפֿיטעס פֿון דער געטוי שפּחרה, דאָן אין אַראַביש, אונגאַריש און אין אַנדערע לשונות. אין די דאָזיקע פֿאַרפֿאַרן זענען מיר אַלואַ דאָ צוויי פֿיקרדיקע באַדייטן: קר' און "שטאַרקייט". געמענדיק אין אַכט די עקאַנאָמיש- ווירטשאַפֿטלעכע באַצויגען פֿון די עלטסטע סעמי- טישע שפּטיק, זייערע באַשעפֿטיקונגען און עיקר- דיקע פֿקורות פֿון זייערע פֿרנסות, ווערט פֿאַר אַונדו קלאַר דער אַפֿשטאַם פֿון דעם נאָמען "לאה".

און אויך פֿון דעם נאָמען פֿון קאַקערענישן אין פֿערוועלטלעך לעבן — "רחל". "רחל" באַדייט "מאָטער־שאַף", א וואָרט, וואָס איז שוין אין יענע ווייסע צייטן נישט געווען פֿערטע דאָן אַקאַדער, אַראַבער. אייניקע אַנדערע געלערנטע ווילן זען אין די דאָזיקע געמען אן אַנזיין אויף טאַקטיזם. לויט פ. הויפטן א.א. רעפֿערענטיביל. לאה"ו דאָס פֿויערטום אין ארץ־ישראל, העלעכע האָט געלעבט אינעם צוטרדיקן טייל פֿונעם לאַנד און אַרומגען זיך מיט רינדער־צייכונג, און "רחל" רעפֿערענטיביל די רומדיקע שפּטיק, וועלעכע האָבן זיך באַשעפֿטיקט מיט שפּעסן־זוכט און געפֿירט א האַלב־נאָמאַדישן לעבנס־שטייגער. שטויבעראַנגעל און אייניקע אַנדערע געלערנטע האַלטן אפֿילו, אז דער נאָמען "ישראל" קומט ארויס פֿון "איס-רחל" — "רחל-מאָן".

די דאָזיקע צוויי געמען זענען אַרויך ליגרייך דעם עטלעכע צווייטן־יאָרליקן וועסער־פֿירושן מילך- זיי האָבן זיך טיף איינגעוואַרצלט אין דעם פֿאַלקס- באַווסטזיין. מיר טרעפֿן אַסטייער א ווערטל לאַה מיט בלינדע (אן אַנזענענדיש אויף די ווערטער אין תּנ"ך, וווּ ס'ווערט געזאָגט "ועיני לאה רכות"), וואָס ווייזט אָן פֿון זיין זייט ווין פֿאַפֿעלערקייט בחוץ די ברייטסטע יידישע פֿאַלקס־מאַסן.

רחל און לאה זענען ברייט־פֿאַרשפּרייטע יידישע נישט נאָר זיין יידישן פֿרויען־נעמען. אין משך פֿון טויזנטער יאָרן האָבן זיך אונדערע טאַטעס און זייערע אריינגעלייגט אין דער געשיכטע פֿון יעקב, וועלעך האָט געשרייען געדינט לבנען לאַנגע יאָרן, כדי זוכה לוי צו באַקומען די גענאָרעט רחל פֿאַר א ווייב. סיי יעקב און סיי לבן און סיי זייערע אבות האָבן זיך פֿאַרנומען מיט פֿיזכט. דאָס גרעסטע רייכטום אויפֿן נאַענטן מורה איז געווען א סטאַר פֿון מ.י. ארום דעם האָט זיך קאַנצענטרירט דאָס נאָכערע לעבן. און זאָל אונדו גייט חירושן, וואָס די געמען סיי פֿון לאהן און סיי פֿון רחלען שפּינלען אָפּ יענע וויימע עפֿאַכע.

די הויפט־באַשעפֿטיקונג פֿון די טעמיטן אין דער צייט פֿון זייער עלטסטער עקאַנאָמיש־ווירטשאַפֿט- לעכער שטופע איז געווען נאָמאַדישע פֿיזכט. הגם אייניקע געלערנטע לייקענען אָפּ דעם דאָזיקע שטאַנדפּונקט און באַהויפֿטן, אז פֿאַר דער דאָזיקער שטופע האָט ביי די טעמיטן געהערשט פֿרימיטיווע לאַנדווירטשאַפֿט, אָבער בשום אופן קאָן מען נישט סטכּים זיין מיט זיי. פֿריער נאָמאַדנטום, דאָן זיי- ער א לאַנגע קופּה פֿון א האַלב־נאָמאַדישער און א האַלב־לאַנדווירטשאַפֿטלעכער שטופע, א פֿאַרזעט, אַזאָ קומט נאָך פֿאַר היינטצוטאָג אין געוויסע פּקומות אויפֿן נאַענטן מורה, און ערשט דאָן די אייגע- וועסענע לאַנדווירטשאַפֿט. צווישן דאָס באַווייזן, וועלעכע טייטשען צו אז אין אַנטוויקלונג- פֿאַרזעט, פֿאַרנעמט נאָר א וויכטיק אָרט די פֿאַרפֿאַר- וויסנשאַפֿט. דער אַנאַליז פֿון ווערטער באַלייט זייער א סך אינטערעסאַנטע און אַפֿטעלעכע ביז איצט נישט אינגאַנצן קלאַרע פֿאַרבלעמען אין פֿאַרשי- דענע צווייגן פֿון דער אלטער מענטשעלעכער גע- שיכטע.

אייניקע פֿון זיי זענען געמען. דער יידישער אַזער פֿון געמען איז זייער א ייכער. פֿאַראַן אין אים געמען פֿון גאָר אלטע צייטן און ניי געשאפֿענע, ממש אין דעם לעצטע עטלעכע צענדליקער יאָרן, תּנ"ך-דאָס איז דער רייכסטער און עיקרדיקסטער מקור, פֿון וועלעך מיר שפּען אונדערע ידועות זענען די עלטסטע יידישע געמען. אָבער פֿאַר און נישט דער אייניקער קחאל אין דער דאָזיקער הינ- זיכט. די אַרכעאָלאָגישע אויסגראַבונגען, וועלעכע דערלאַנגען אונדו פֿון צייט צו צייט סענאַאַפֿטעס, און אויף דאָס דערלעגען פֿון די אַנדערע סעמי- טישע פֿאַרפֿאַרן, זייער וואָרט־אָרע העלפט אונדו אין א גאָר גרויסער מאַס בעסטער זיך באַקענען מיט די יידישע געמען פֿון דער עלטסטער שטופע פֿון זייער עקזיסטענץ. לאַמיר זיך אַמקערן צו זיי "עכט" יידישע געמען רחל און לאה.

לדמותו של יעקב גרופר

(המשך תמוז 12)

מכוננים, סגנוניים. הוא היה תופש את הכעיות במיומנות שיליו מיטפל הרטובות בהגדרות ויפוזאוויות גם בשלא היה פותר אותן, לפי שלא ראה עצמו הייב לפתורן. ברם, למעלה מן העוצמה האינטלקטואלית ולמעלה מ- כושר הגיסוח הכלתי מצוי, הרשימה אשיותו של יעקב גרופר במהותו הפיזיולוגי של עולמו הרוחני. אני אומר בכוחו "מהיותו פיוסיות" לפי שרצוני לכלול בציורו זה סולם רחב ורב-גוני של תכונות שאינן של האינטלקט הער והיוצרי וההרמוניה המתאית של הרוח והיוצרי שרו הכינורות ביקב גרופר, וההרמוניה המלאית של הדרג- אפ הבלתי-רגיל הזה היא מה שהזליכה קסמים על יודעיו. היא שהיא שפיעה את יעקב גרופר, של היה חשוב מתי, כמה והיכן, היה יוצא מלפניו עשיר עשיר משהיה. אני מכיר בלא ננומה מאות משוררים ואנשי רוח בעלי שיעור קומה, ואני משפח לא שונו יוכל לומר אותו בכמהון אלא, אולי, על אהר מהם בלבד.

והד-עממי ביעקב גרופר נדמה לז-שנעלם ביחד עם פיתרתו. הדרות הבאים, שיכירוהו לכל היותר על פי כתוביו לא ידעו לעולם מי היה יעקב גרופר המשורר, האינטלקטואל, האיש, אי שם, כמעמקי שמותינו, אפשר שרועים עדיין, כחשאי כתמי, מיתרי כינורו שנאלם.

זמער פאר יידיש און כשרות חשה ברקע אויטש

יש דעם נאמען סנהדרין, אדער סנהדרין, האט מען אין די צייטן פון בית שני און שפעטער גערופן דאס עהכעסטע געריכט-הויז ביי יידן. עס האט אויך גע-סראגט דעם נאמען: בית-דין, ווי מיר געפינען אין מיל ערטער אין חלמוד.

עס זענען געווען צוויי ערליי סנהדרין; איינע א צענטראלע, וועלכע איז תמיד געווען אין דער היימט-שטאט, אין ירושלים און איז געווען באטיטלט מיט דעם נאמען: סנהדרין גדולה; די אנדערע, איז געווען א פרא-ציונישע, וועלכע האט אויך עקזיסטירט אין די אלע אנדערע גרויסע שטעט אויסער ירושלים און איז געווען באצייכנט מיט דעם נאמען: סנהדרין קטנה.

די סנהדרין גדולה, אדער בית-הדין הגדול, וועלכע האט גע-האט די גרעסטע גייסטיקע מאכט, איז באשטאנען פון זיבעציג א-דער איין-און-זיבעציג מיטגלידער, דער, ווען דער צאל, איז אין חלמוד פאראן א מהלוקה. איין מיינונג איז, אז די צאל פון סנהדרין מוז זיין 71, ווייל דאס גע-ריכט דאס האט עקזיסטירט אין כהה"ס צייט אין באשטאנען פון 70 זאקנים אויסער משה, העל-בער איז געווען פארזיגער: דאס זעלבע מוז אויך זיין די סנהדרין גדולה. די צווייטע מיינונג איז אָבער, אז עס איז געווען 70 מיטגלידער (סנהדרין ששנה א').

האָבן געקומען דורכמאכן א זייער שווערן עקזאמין איידער זיי זע-נען אָנגענומען געווערן. ערשטנס זענען זיי געמוזט זיין פויש גע-זונט, נישט אלט, נישט העסליך אין אויסזען און אויך נישט געלעגנדיק. צווייטנס, און דאס איז די הייפסטאר, האָבן זיי גע-מוזט זיין זייער פיל געבילדעט נישט נאר אין יידישער תורה, נאר אויך אין אלגעמינער וויס-שאפט. זיי האָבן געדארפט האָבן א ידיעה אין מעדיצין, אסטראָ-מיע, היסטאָריע, כישוף און אויך וויסן פילע פארשידענע פרעמדע שפראכן, כדי זיי זאָלן פארשטיין אלערליי פראָבען-פאראנדרונג-גען און נישט דארפן אַנקומען צו דער פארטיילונג פון אנדערע זיי-טיקע ספעציאליסטן (מנחות ס"ה; סנהדרין י"ז).

איינפאך: מען פלעגט דעם הל-מיר אדער קאנדידאט געבן דעם טיטל "רבי" און זאָגן: רב ביסט אפולמעכטיק און פון איצט אן האָסטו די אויטאָריטעט און מאַכט צו ריכטן, אורטיילן.

די סנהדרין האָט געהאט א פרעזידענט מיט דעם נאמען "נשיא" און אויפגע-פרעזידענט-אב-בית-דין.

די מאַכט צו וויילן די הויכע באַמטע איז געלעגן ביי די מיטגלידער פון סנהדרין וועלכט, וועלכע האָבן, געוויינט-לעך, באַערט מיט דעם אַמט די זעניקע וועלכע זענען געשטא-נען העכער אין חכמה, אין בילדונג און אויך אין פאָראל.

דער קעניג האָט נישט געטראָט זיין קיין נשיא, ווייל לויטן יידישן געזעץ טאר מען נישט איבער-

הייליקס מאַכן ביים פאלק. נאר פון שמעון בן שחטס צייט אָן איז דאָס ריכטיקע פלאַץ פון דער אינטעטיטעט געווען אַין-לשכת הגזית. א זאל אין בית-המקדש, וועמענס באַזוך איז גע-הען אויסגעפלאַסטערט מיט פיר-קאניקע קוואַרטע געטעפערט שטיינער.

די יצונגען פון סנהדרין זע-נען פאַרגעקומען אין פאַלגדער אָרדנונג: דער נשיא איז געזען אויבן-אָן אין דער הויך, ביי זיין ריכטער זייט איז געווען דער אב-בית-דין און לויטן-דער חכס. די איבעריקע מיטגלידער זענען געזען אין א רונדן צירקל אויף נידעריקע ערטער איינגעבויען מיט ירקני, נאָך דעם אריינשליסן סטיל. זיי האָבן זיך איינע די אנדערע געקענט

די יידישע סנהדרין זענען גע-ווען אַ מאָדעל פון הומאניטעט, פון מענטשן-ליכע. זייער פאַר-זיכטיקייט אין די אורטיילן איז געווען שטארק גרויס. זיי האָבן אויף אלע אָנגעקלאַגטע געקוקט ווי אויף אומשולדיקע, ביז זיי האָבן זיך גוט איבערצייגט, קלאָר ווי דער טאָג, אין זייער שולד. ווי נאָר נס האָט זיך געהאַ-דלט ביי דיני נפשוה, ביי מאָרד-פראָצעסן, האָבן זיי געפאַרעט פון דער אָנקלאַגע אויף פיל בא-חיינן און געמאַכט אויף פיל חקירה און אונטערזוכונגען, אז גאַנץ זעלטן איז עס געלונגען דעם פראָקוראַר, דעם "קטיגור", צו באַווייזן די שולד פון דעם פראָקלאַטן. זייער מאַס איז גע-ווען: די סנהדרין קומט פאר די טעווער לעבנס, נישט איבערצו-פירן און פאַריכטן די זעלבע (סנהדרין מ"ב).

א ריכטער האָט זיך אויס-געשפראָכן אין אַל אַל צום גונסטן פון דעם אָנגעקלאַגטן, האָט ער שוין נישט געבטן הורטה האָבן און אָפגעבן ביים פאַרטיימען א שלעכטן אורטייל, פון שלעכטס אויף גוט האָט מען תמיד גע-קענט בייטן די מיינונג.

די ערות פלעגן ווערן זייער שטרענג אויסגעפאַרשט און עק-זאַמינירט. ביי זייער אריינטרעטן אין געריכט-הויז פלעגט מען פאר זיי האַלטן א שוידערהאַפּטע רעדע און דערפאלגט ווי גרויס דער פאַרברען איז צו באַשול-דיקן מענטשן און פאַרינסן אומי-זיסט בלוט.

ביינאכט האָט נישט געטראָט פאַר-קומען קיין מאָרד-פראָצעס, אום די ריכטער זאָלן קענען זיצן מיט קלאָרע, אויסגערוטע קעפּ. די סנהדרין וועלכע האָבן א רויסגעגעבן א טויט-אורטייל האָבן געמוזט פאַסטן א גאַנצן טאָג. עסן אין אזא מאַמענט זיין פאַרמישט מיט בלוט (לאַ חאכלו על הדם) (סנהדרין ס"ג).

די יידישע ריכטער זענען געווען אַ מוסטער. א מיטגליד פון סנהדרין איז געווען באַטראַכט אלס היילי-קער און אַזעלכער איז ער טאַקע געווען. ווען מען האָט אויף איבן דעם מינדעסטן פלעק געטוען, האָט מען אים מעליק געווען, אַרונטערגעזעצט פון זיין אַמט. מיט דער צעשטערונג פון צווייטן בית-המקדש איז אויך געפאלן א רעכט ביטל די גדולה און מאַכט פון סנהדרין און די סנהדרין גדולה איז איבערגע-פירט געוואָרן פון ירושלים צו ערשט קיין יבנה, ביי רבן יו-וועלכער איז דאן געווען נשיא, און ענדלעך - טבריה, ביי רבן גמליאל בן יהודה.

אונטער דער פאַרשטעלונג פון דעם לעצטן איז אָבער די סנהדרין שוין געווען מער ענלעך צו א ישיבא, איידער צו א יורידישער קערפערשאַפט.

אברהם טווערסקי

שלמה חקרן און די דוינע

שבת.
גייענדיק פון רבינס טיש.
דער אלטער שמואל אבא'ס
האָט נאָך די פיש
פארטייטשט א שטיקל אומעטיקע דוינע.
זענען שלמה חקרן און ר' יונה
שטיין געבליבן ביי דער געבעליע פון דער מיל,
און אלץ געצויגן נאָך דער דוינע אין דער שטיקל
אוי - די - דוי - אוי - די - דוי !

דריט זין שלמה חקרן אויס און זאָגט אזוי:
— פארשטייטו, יונה, וואָס א פאסטו קאָ?
ער נעמט דעם בורא עולם אָן,
און טענהט איין מיט אים, ווי מיט א פאָטער:
הער מיך אויס — און פסטו!
קיין עברי קאָן איך נישט. איך בין א פראָסטע זאָר,
טאָ נעם אים מיר א פייפל און איך מאָר:
טרי - לי - לי - לי - לי - לי - לי !

שלמה חקרן טוט דערביי פאמעלען א ציי:
— פלעגט דער אפסער, זכותו יגו,
זאָגן?
בראשית — מענטש. די בחינה פון א פירל.
יעדער איינער שטייט מיט בייער פיס אין פיוט.
ביי דער נאָדל — אונדזער בערל חייט,
און אלעס — ביי דער קאָסע מיטן רידל...
— פארשטייטו, יונה, וואָס עס מיינט?
אויב איינער וויינט,
ער בעט א רייפלט ברויט, א פשוטן געלענער,
און חנא, דער פארוואָרפער טרענגער,
טרעט אים אָפ זיין וועטערע מיט הארטער באַנק —
אַט דאס אליין איז שוין געזאָגט.

— בפרט, אז וואַנקע פאַסטען וואָלגערט זיך אין פערד
אָן א ברעקל עבר, אָן א טייש פון סידור,
און זוכט דעם פשוט פון וועלט
איז מרושחזוהדיקע ליזער —
זעסטו שוין, פון דעם
צעשמייכלט זיך ביי גאָט דער וואל פון רחמים
אויך דער ברעט.
וואָ ראיה — דער בעל שם:
לאַיין געפאַשעט שאָף, און ערד גענאָבן,
געפייפלט פון אן יונגעניצער קאָרע,
ווייל אדם-מענוש איז וועלכער פון א בלאט גמרא,
און דעם ליגן זיינעט זיך און דער זון אויך:
אוי - די - דוי... אוי - די - דוי...

אפרים קאפלאן סנהדרין

זען און דער נשיא האָט אויך געקענט באַמערקן יעדן איינעם. עס זענען אויך געזעסן פאר זיי דריי ציילן "חלמדי חכמים", סטודענטן וועלכע האָבן פראָק-טיצירט און געלערנט דעם כאַ-ראַקטער פון געריכט-פאַרהאַנד-לונגען.

פון די חלמדי חכמים פלעגן באַשיצט דערין ריכטער פאר אלע די געריכטס-הייזער.

די סנהדרין קטנה איז בא-שטאנען פון דריי-און-צוואַנציק מיטגלידער, וועלכע זענען אויס-געליבן געוואָרן דורך די סנה-הדרין גדולה, זיי האָבן אויך גע-האט א פאַרזיצער מיט דעם טיטל: "מופלא" (אויסגעצייכעט פער-זעלעכקייט).

סרעסן די רייד פון א מלך און דערסאר האַלטן אין זיין געגן-ווארט נישט געקענט פאַרקומען קיין פאַרהאַנדלונגען און זיין שטימע האָלט אַלעמען געצוונגען שווייגן און נישט געבען די מעג-לעכקייט אויסצוברענגען א ריכ-טיקן אורטייל. דער כהן-גדול האָט אָבער יאָ געמעגט זיין נשיא, אויב ער האָט געהאט די נויטיקע מעלות און איינגעשאַסן (סנהדרין י"ח) די החזקה פרק "בחלכות סנהדרין".

נאָך הלל-טויטס איז אָבער גע-וואָרן דער אַמט פון נשיא א מיני קינעזערס, וואָס גייט איבער כירושה פון דור צו דור און גאַנצע דרייצן דורות זענען די געווען פון הללס פאַמיליע.

דער נשיא איז אויסער זיין אַמט אין סנהדרין אויך געזען די צווייטע האַנט פון קעניג און זיך באַשפטיקט מיט פאַליטישע אָנגעלעגנהייטן. דער היצע-פער-זייענט, דער אב-בית-דין, האָט קיין אנדערע באַשפטיגונג נישט געהאַט אויסער סנהדרין. זיין אַרבעט איז געווען צו פירן און קאָנטראָלירן דעם אָנגאַנג פון די דיפּנסן און פאַרהאַנדלונגען צווישן די סנהדרין.

דער צווייטער נאָך אב-בית-דין, אָדער דער ריזער אין גרויס-קייט פונעם נשיא, איז געווען — דער "חכם", וועמענס אַרבעט אויסצוהערן און עקזאַמינירן די טענות פון דער, אָנקלאַגע און דערנאָך זיי פאַרברענגען פאַרן געריכט.

ביישפיל: ווען א גאַנצער, אָדער דער גרעסטער טייל פון א שבת האָט זיך אָפגעריסן פון יידנטום און זיך אָפגעגעבן מיט עבודה-זרה קען ער פאַראורטיילט הערן נאָר פון גרויסן סנהדרין.

פאַראורטיילן א נביא א שקה, א פאַלש נביא, אָדער א כהן גדול צום טויט, קען אויך קיין חזן בן זכאי, נאָכדעם קיין אושא, ביי רבן גמליאל דעם צווייטן, וועלכער איז דאן געווען נשיא, און ענדלעך — טבריה, ביי רבן גמליאל בן יהודה.

אונטער דער פאַרשטעלונג פון דעם לעצטן איז אָבער די סנהדרין שוין געווען מער ענלעך צו א ישיבא, איידער צו א יורידישער קערפערשאַפט.

דער נשיא איז אויסער זיין אַמט אין סנהדרין אויך געזען די צווייטע האַנט פון קעניג און זיך באַשפטיקט מיט פאַליטישע אָנגעלעגנהייטן. דער היצע-פער-זייענט, דער אב-בית-דין, האָט קיין אנדערע באַשפטיגונג נישט געהאַט אויסער סנהדרין. זיין אַרבעט איז געווען צו פירן און קאָנטראָלירן דעם אָנגאַנג פון די דיפּנסן און פאַרהאַנדלונגען צווישן די סנהדרין.

דער צווייטער נאָך אב-בית-דין, אָדער דער ריזער אין גרויס-קייט פונעם נשיא, איז געווען — דער "חכם", וועמענס אַרבעט אויסצוהערן און עקזאַמינירן די טענות פון דער, אָנקלאַגע און דערנאָך זיי פאַרברענגען פאַרן געריכט.

אויסער די איין-און-זיבעציג מיטגלידער, זענען געשטאַנען צום דינסט פון סנהדרין אויכער און ספרות-לעפער, אזוי ווי די צוויי סופרי-הדינים, די שריי-בער אָדער סטיקעטאָרן און נאָך אנדערע דינער, וועלכע האָבן זיך גערופן "שמש-בית-דין", "שורשים", און וועלכע האָבן, וואָר-שיינלעך אויך געדינט אלס קעס-טראַ פאַליצירט פאר די סנהדרין. דאָ אַרט פון סנהדרין גדולה איז תמיד געווען, ווי עס ווייזט אויס, אין איינע פון די קאַמערן פון בית-המקדש, אום צוצוגעבן צו די אורטיילן און באַשלוסן פון סנהדרין א רעלי-גיעזן קאַראַקטער, און ראָס פאַר-

שפריכווערטער פון „משלי“

- פויילער — דער פויילער זאָגט: א לייב איז אינדרויסן, אין מיטן גאַס וועל איך דערהאַרבעט חערן
- ווי עסיק פאר די ציין, ווי רויך פאר די אויגן, אזוי איז דער פויילער פאר די וואָס שאַפן זיך מיט אים.
- פאַרביי דעם פעלד פון א פויילן בין איך געגאַנגען און פאַרביי א וויינגאַרטן פון א נישט-פאַרשטאַנדיק: אלץ איז דאָרט פאַרוואַקסן מיט ווילד גיאָז. מיט דערנאָך איז באַדעקט די גאַנצע פלאַך פון פעלד און דער שטיינערער פאַרקאַן ארום איז איינגאַפאַלן. איך האָב זיך צוגעקוקט, באַטראַכט, און אַרויסגענומען פלאַנצנדיקן מוסר-השכל: אב-י-סעלע של א פ, אַביסעלע ד ר מ ל ע ט, אב-י-סעלע ליגן צונויפגעלעגט די הענט — און דער ללות וועט קומען מיטמאַל, ווי א רייזנער און די נויט ווי א באַוואַנסטער מאַן.
- פריילעך — א פריילעך האַרץ מאַכט א שיינן פנים.
- צדקה — טאָן צדקה און גערעכטיקייט איז ליכער פאַר גאַס ווי א קרבן.
- צונג — דער חאַס היט זיין מויל און זיין צונג, דער פאַרהיט זיין נפש פון צרות.
- דער קוים און דאָס לעבן איז אין דער מאַכט פון דער צונג.
- שנאה — שנאה דעוועקט קריג און ליכע פאַרדעקט אלע זינד.

כרתב-נת

של סידרת הרחמים

ב'בוקרשט
מספר 255
כב' סיון תשל"א

הרב הנולד דר. יוד משה רוזן מפתחף בחגיגת סמירת הפרס לספרות. יעקב גרופר ז"ל

דר. עזרא פליישר

לדמותו של יעקב גרופר

על יעקב גרופר הפישר, איש הלוח יחפסי, ראיי-חיה שגננה לומר היום פלא אהת בלתי מוכנציונאלית. בלתי רגילה, חרשה ומגנפת. כשם שבלתי קונכנציונאלית, בלתי רגילה, חרשה ומגנפת היתה איוניותו.

את יעקב גרופר כמדומה שניתנה היה לאפיין בצורה על יעקב גרופר הפישר, איש הלוח יחפסי, ראיי-חיה שגננה לומר היום פלא אהת בלתי מוכנציונאלית. בלתי רגילה, חרשה ומגנפת. כשם שבלתי קונכנציונאלית, בלתי רגילה, חרשה ומגנפת היתה איוניותו.

אלמט יותר בלשון השיירה, בררר המספורה, לפי שזו, אף על פי שאף היא אינ- כוחה לתאר את הבלתי ניתן לתיאור - עדיין יש בה, לעתים קרובות, כדי להעלותו ברמו. ואף על פי כן, רוצה אני לדבר עליו במלים פשוטות, לפי שנדמה לי שאף הוא היה מערף שידוריו בו בפשטות, ולפי שבאופן פארי ארוכסאלי כל כך נראים ה- שגב יחבלתי נתפס נעים ביותר קלות לרפואי לשון ב- לתי מסולסלים.

מעט סאוד אנשים הכירו את יעקב גרופר. המפוררים האמיתיים לעולם בוררים ו- בלתי ידועים הם, גם כשהם נראים, להיפך, וכך היה המצב, כמובן, אצל יעקב גרופר - נוחים לבריות, מעורבים ב- דעת אהם, אכסטרוברטיים ועממיים. מעט אנשים הכירו באמת את יעקב גרופר. בני גילו הולתמר בני דורו יומר מרי: קשה היה להם לראותה ולגושם הביאורפיה - המורה כל כך! - שגו, ולא כל שכן: תלוש מן הביאור- נרפיה של עצמם.

במעניו האישיים היה יעקב גרופר אינטנסיבי, מופלג, מיעוף לעתים בחשיבותה מוגזמת שמה לעולם בנות מסויימים שהפכו אצלו, לעת זקנה, מיני אובססיות. הוא לא היה המיפוס הכובש את בני התשורת, "ביעה". צמא קמוניקאציה - ככל משרר, ואולי אף יותר מכל משרר - לא תמרד ידע כלכל הליכותיו בטאקט

ניגון עתיק

מאת איציק פפר
ניגון עתיק עיקש אחרי עוקב: אוני שיר-י, ואולי שיר-לכתי או צל כבוי של אהבה בלב שד נלדחה והנה היא כבר וועקתי ואולי שרוהו פעם חורדים, שקמו לשבור כבלי משלת הזדון? אן דאת ברבד אדע: שיר עט הוא, שרו אבות בעצב ובשטון...

כעל עב-ענו מדור לדור דחף טובה זמני וארצות בחוד ואם פילה כדור לבו של אב, מיד ניצב הוא למראשות הילד... וכנספרד העלתהו על מקד לשם קידוש שמו במאלת - אגם חילת השיר באש איבד, אז הניגון הוסיף לנודד בחלד: באלט של שפתי-יתוס סמר הוא על ציליו ברחימו ובדחילו ליקה בצל-חורשה, על שפת נהר, יומם בפי קוצרי שדות שהבשילו

ניגון עתיק עוקב אחרי תדיר, שוהה עמי כבר כל מונתיקוי; וכפי שאינו לוסקטסלהיות שובשיר וחוראילט הוא, לנצחית-מבלי-חיץ... וכשהוא עונדני ונודד לו הלאה חלדל במסילות כוכבי מרום - כפי פארוש אליו תפילה למעלה: שימטור לנין שלי פרישת-שחום. עברית: אירוב חן

י. איתאל
חל-אביב

מקורות לתרגומי התורה בארמית

ב. תרגום יונתן בן עוזיאל (ירושלים) ותרגום רב יוסף

פעמים רבות משתמשת ה- נמרא גם בתרגום יונתן בן עוזיאל ותמר מביאה אותו בשמו של "רב יוסף" (כדמ- תרגם רב יוסף). המפרשים מציינים כמה מקומות: במס' ברכות כ"ח ע"א; במס' שבת ס"ד סוף ע"א; במס' פסחים כ"ח ע"א; במס' יומא ע"ז ע"ב; שם ל"ב ע"ב; מ"ק ע"א; קידושין י"ג ע"א (כאן מוסיף רש"י: "כדמתרגם רב יוסף": רהוה בקי בתרגום נביאים שתיננס, יונתן בן עוזיאל); במס' נזיר ג' ע"א על השסוף "שלאח מים על פני הוצות" (איוב ה'). ה- פעם נמצאה ההערה, "כדמ- תרגם רב יוסף" בסוגריים, והנה בדקתי בתרגום על איוב ומצאתי באמת נוסחה שונה ממה שכתובה כאן ב- נמרא: במס' ע"ז ע"א; במס' מנחות ק"י ע"א. אמ, "כדמתרגם רב יוסף" שבנמרא מוסב על רב יוסף נחזור התרגום, אל רק כמ- צפס תרגומו של אחר (יונתן בן עוזיאל), - מחלוקת בין דעות. כך אנו מוצאים בתום- פות במס' ב"ק (ג' ע"ב) כד"ה, "כדמתרגם רב יוסף" "נקט רב יוסף, לפי שהיה בקי בתרגום". המהר"ם על בתרגום, "ואע"ז שנהו ה- תרגום הוא תרגומו של יונתן בן עוזיאל, מ"מיש בו כמא נוסחאות ורב יוסף היה יודע אמתו וכפי בו". גם במס' מ"ק (כ"ח ע"ב), ו- אמר רב יוסף אילפלא תר- נומיה יוסף קרא לא היה ידענא מאי קאמר" וכו', מזה נראה ברור, כי רב יוסף מדבר לא על תרגום שלו כי אם על תרגום ידוע שחובר מאחר. החיר"א בשם הנדלום כותב, שראה תרגום על דברי הימים כאנליה.

הרב אדרל בעל ה"נתינה לגר" מניע אולם למסקנה, שתרגום יונתן שגופינו נתחבר באמת ע"י רב יוסף והתרגום הירושלמי המובה בראשונים אינו מצוי בדינו וראה לדרס, ש"מ"ש ב"כ"ל בו" ו- ברי"ף, "כדמתרגמינן בתרגום אר", "שיכל את ירדיו" - "שלאפינהו לידהוי" - אינו בתרגום ירושלמי שלנו, עכ"ל של בעל, "נתינה לגר". ועלי להוסיף על דבריו ראה נוס- פת, שהתרגום ירושלמי שלנו אינו זה המובה מראשונים. ה"מחזור ויפרי", "כל בו", "ספר המנהיג" ועוד מהמים כולם על מה שאנו אומרים בתפלה בשבת, "חמרת ימים אותו קראת" ושואלים: היכן מצאנו שנקראת, "חמרת ימים" על התשובה שכולם עונים על שאלה זו היא, שהתרגום ירושלמי על, "ויכל אל-הים" הוא, "וחמיד". אבל באמת בתרגום יונתן כ"ע שלפנינו נאמר, "וישלים" (ולא, "וחמיד") ואונקלוס מתרגם, "וישע".

בסיכום: מסקנתו של בעל "נתינה לגר" שתרגום יונתן ש"פנינו נתחבר באמת ע"י רב יוסף, מתקבלת על הדעת, כי כל ארבע המקרים שנו- כרים בתלמוד בבלי בתרגום רב יוסף בתורה, נמצאים כולם בתרגומים של- פנינו (שגנים בשנייה וחסות בת"א ובת"י, אחד בחלקו בת"א, ואחר בשלמותו רק בת"א, מהצרנים ועד ז"ל). (ארכעה המקומות הם: שבת כ"ח ע"א,

תיקון תעות

בנלין 251 של הכתב עת שלנו הופיע בלי חתי- מה המאמר. "נגיני אחר בהגדה". בזה אנו מודיעים שהמחבר הוא הכתב החשוב שלנו מר יצחק מלוצקי מ'נובוסיבירסק. עם מר מלוצקי וקוראינו הסליחה.

רב שרירא גאון

אחרי פטירת רב סעדיה גידיה לשיבת סורא עד שנקרה למשך עשרות שנים. גם ערקה של ראשות הגולה ירד. גם המצב המדיני גרם לנה כי הקשר המדיני בין יהודי ארץ-ישראל ומצרים וכו' ראש הגולה שבבבל נפסק. בארץ-ישראל ובמצרים היו גשאים אשר שמשו כנציגים מדיניים של היהודים במקום ראש הגולה שבבבל. אף בבבל שמשה עזר כמאף שנה ונספוח במקרה הרחוק לעם ישראל, ואת תורת לשוני הנאונים הגדולים של פומבדיתא, תלא הם רב שרירא ורב האי בנז. רב שרירא היה כבר למעלה מן ששים שנה פאשר קבל את התולת הנשיכה. אשר גם הוא העקש קרץ רב בנהולת הנשיכה ושוב נהרו תלמידים מקל תפוצות הגולה ללשיכה בפומבדיתא.

רב שרירא נהל את הנשיכה בכשך יתר משלשים שנה. בארץ הניע רב שרירא לגיל של קרוב למאה שנה, התפטר מפקידו ומסר את ראשות הנשיכה לגבו רב האי. (התרגום בעמוד 4)

עולם ומלואו

יובל של בית-ספר

בית ספר העברי מקאסבלנקה (מארוק) חגג, לא חזון רב, עש" רים וחזוש שנה לקיוס. לרגל הזה הנהרל יצחק רוש, ראש חבל של המכון, הציג דיו וחש" בול. במארוק קיימים עכשו בערך ארבעים אלף יהודים.

יובל המאה של בית כנסת

קוללת היהודי מתאגד ציססר (בריטניה) הגנה "מאה שנה" לקיוס של בית הכנסת העירי בתפילה שיערכה ה- שתתק דוד עמנואל יאזובוביץ, רב הראשי של בריטניה שנאם את דושת החגיגה.

הצטיינות

נשיא מועצת העי- רוני של פאריס הכתר רות הר הגדול מצרפת הור' כבודו. יעקב קאפלן באות הצטיינות הגדולה "יודמלי". ההצ' לאישיות הזאת מעניקים שבפולותיהם תרמו לגדל כבוד העיר.

חדיכה בעבר של ספר התפילה

גם בשנה הזאת קוד- לת היוודי מלונדון (בריטניה) ארגנה (בפעם השמונה עשר) "שבוע ספרי יהודים". בפעם הזאת הדגש מונח על הסדור ביתו מיוחד הציג הוצאות רבות של הספר הזה, בבוחרת: "הסודו נספר אחת עשר מאות שנה" הכרו ויחיר עתיק ב- תערוכה הוא משנת 1272.

בתי כנסיות חדשות בצרפת

בית כנסת חדש התי- חדש באופן חגיגי בעיר קריסל. חוץ מבית- הכנסת, כולל הבניו אולמים "גל תלמוד תורה" ומקוה חמים. בית כנסת חדש נבנה עכשו בעיר מארטיליה.

יהודים בני-פניה

בז'פניה ישנה עדה קטנה של יהודים כמאה וחמישים משפחות שכו- ללים ארבעה מאות נפשות. כמו בסוקיה כן וביהאנאמא ישנם בית כנסת, תלמוד- תורה ומסעדה כשר.

"דבוק" יצירה זמרה

על במת תאטרון העירני של וועיר קארט- רועה (ר. פ. גרמנית) הוצגה היצירה "זמרה דבוק" המחזה המפורסם של ש. אנסקי. המחזה נחתם על ידי המלחין קארל"גוסטוסוס.